వీరేశలింగము పంతులు, కందుకూరి, 1848-1919

నీతిచంద్రిక, సంధి

రాజమహేంద్రవరము, 1926

Record no. 171

Vīrēśaliṅgamu pantulu, Kandukūri, 1848-1919

Nīticandrika, Sandhi

Rājamahēndravaramu, 1926

Record no. 171

Bibliographic Record Target

వీరేశలింగము, కందుకూరి

నీతిచంద్రిక, సంధి / కందుకూరి వీరేశలింగము చేత రచియింపఁబడినది.- 6. కూర్పు.- రాజమహేంద్రవరము : శ్రీరాజన్ ముద్రాక్షరశాల, 1926.

48, (1) p. ;20 cm.

Record no. 171

Vīrēśaliṅgamu, Kandūkūri

Nīticandrika, Sandhi / Kandūkūri Vīrēśaliṅgamu cēta raciyimpam̐baḍinadi.- 6. kūrpu.-Rājamahēndravaramu : Śrīrājan Mudrākṣaraśāla, 1926.

48, (1) p. ;20 cm.

Record no. 171

35 mm microfilm

Image placement: IA (IIA) IB IIB   Date filming began:

75177
48240

నీతిచంద్రిక, సంధి.

NITICHANDRIKA ; SANDHI.

BY

Rao Bahadur

K. VIRESALINGAM PANTULU,

RAJAHMUNDRY.

PRINTED BY

Ch. NAGARAZU PANTULU,

AT

THE RAZAN PRINTING HOUSE,

RAJAHMUNDRY.

1926.

Price: 6 Annas.

నీతిచంద్రిక, సంధి.

---:o:---

ఇది

శుద్ధాంధ్ర నిరోష్ఠ్య నిర్వచన నైషధాది గ్రంథములను రచించి
ప్రస్తుతము
రాజమహేంద్రవరమునందలి దొరతనమువారి కాలేజిలో
ప్రధానపండితుఁడగు

కందుకూరి వీరేశలింగము చేత

రచియింపఁబడినది.

6 వ కూర్పు.

రాజమహేంద్రవరము.
శ్రీ రాజన్ము ద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపఁబడినది.
1926.

[దీనివెల ౽ అణాలు.

TO

EDWARD PARR METCALFF Esq., M. A.,

PRINCIPAL, PROVINCIAL COLLEGE,

Rajahmundry.

THIS LITTLE VOLUME

IS

MOST RESPECTFULLY

DEDICATED

BY THE AUTHOR

AS A SLIGHT MEMORIAL OF SINCERE ESTEEM.

పీఠిక.

చిత్రపదములు.

శ్రీకరు నవ్యయు నాద్యున్
లోక చయావన శీలున్
శోక విశోషణు నీశున్
బ్రాకట భక్తిని గొల్తున్.

తేటగీతము.

ఆంధ్రభాషను బద్యకావ్యములు పెక్కు
మున్ను లోకోప కారకంబుగ రచించి
నట్టి నన్నయాదుల నెదయందుఁ గొలిచి
వచనకావ్యంబులను వ్రాయువారిఁదలఁతు.

ఉత్పలమాల.

ఇంతకుమున్ను నేను రచియించిన విగ్రహతంత్ర మెల్లచో
నెంతయుఁ గష్టశైలి రచియింపఁగఁ బడ్డదటంచుఁ బల్కురున్
యింతగ నాకు లేఖలను బెక్కురు వ్రాయుచునుంటఁ జేసి య
త్యంతము వ్రాసితిన్ సులభమాగతి దీనిని సంధితంత్రమున్.

తేటగీతము.

పలుమఱు హితోపదేశంబు భారతమును
బంచతంత్రంబుఁ బరికించి, వానిలోన
వలయు కథలను గొని దీని వ్రాసినాఁడఁ
గ్రొత్తగాఁగొంత యందందుఁ గుదురుపఱిచి.

చిత్రపదము.

పెద్దల వేఁడెద దీనన్
దిద్దఁగ దోషములున్నన్
విద్దియ చాలని నన్నున్
దద్దయుఁ గూర్మిక్షమింపన్.

శ్రీరస్తు.

నీతిచంద్రిక.

విగ్రహతంత్రము యొక్క కథాసంగ్రహము.

కర్పూరద్వీపమునకు హిరణ్యగర్భుండను మరాళశ్రేష్ఠుఁడు రాజుగానుండెను. ఆతని భృత్యుఁడగు దీర్ఘముఖుండను బకంబు సమస్తదేశంబులం గల విశేషవిషయములను జూడవలెనను నభిలాషతో బహుదేశములు తిరిగి కడకు జంబూద్వీపమునకు వచ్చి యచటి యరణ్యములో సంచరించుచున్న తద్ద్వీపాధినాథుఁడగు చిత్రవర్ణుండను మయూరరాజు పరిచరులం గాంచి, వారితోడఁ గొంతతడవు సరససల్లాపంబులు జరపెను. అప్పుడు వారు ప్రసంగవశంబున మనదీవుల రాజులిద్దఱిలో నెవ్వఁడు ఘనుఁడని దీర్ఘముఖుని నడిగిరి. హిరణ్యగర్భుఁడే సర్వవిధముల నుత్తముఁడని సంకోచింపక దీర్ఘముఖుఁడు మాఱుపలికెను. ఆ మాటలకుఁ గోపమువచ్చి యాదీవిపక్షులు దీర్ఘముఖునిం బలువిధముల దూషించుచు, మా దేశమునం గ్రుమ్మరుచు మారాజునే నిందించెదవా యని యాతనిని బెడతెక్కలు విఱిచికట్టి తమయేలిక పాలికిం గొనిపోయి నడచిన సర్వవృత్తాంతమును నివేదించెను. అప్పుడా సభలోఁ గూరుచుండి యున్న యరుణముఖుఁడను కీరము తనరాజుఁ జూచి, కర్పూరద్వీపము మొదలుగాఁ గలవి జంబూద్వీపములోనివే కాఁబట్టి యాదీవియు దేవరపాలనంబునకు లోఁబడినదే యనియు, ఈయేఁడు మొదలుకొని యేఁటేటఁ గప్పముకట్ట హిరణ్యగర్భునికిఁ జెప్పి పంపవలయుననియు, విన్నపముచేసెను. అందునకు రాజౌనని తలయూఁచి, ముందుగాఁ బోయి యీవార్త నీస్వామి కెఱింగింపుమని దీర్ఘముఖుని విడిచిపుచ్చి, తరువాత నరుణముఖునినే దూతగా హంసస్వామికడకుం బంపెను. ఈలోపలనె చిత్రవర్ణుని మంత్రి దూరదర్శియను గృధ్రము రహస్యముగా రాజుతో నాలోచించి మేఘవర్ణుండను కాకమును రావించి యాతని కెఱిఁగింపవలయు నర్థంబెఱిఁగించి, హిరణ్యగర్భుని మాయోపాయంబునఁ బరాభవించుటకయి పంపెను. ఆకాకియు నీలవర్ణుఁడని పేరుపెట్టుకొని సింహళద్వీపమునుండి వచ్చితినని బొంకి, తేనెమాటలు పెక్కులు పలికి హిరణ్యగర్భుని యనుగ్రహంబు వడసి, యాతనికొలువునం గరముఁ జనువరియయియుండెను. అప్పుడు మరాళవల్లభుని మంత్రి సర్వజ్ఞుండను చక్రవాకము జంబూద్వీపమున సర్వసంగతులును దీర్ఘముఖునివలన నదివఱకే వినియుండుటం జేసి, యాకాకమును జేరఁదీయవలదని తనరాజున కనేకవిధంబుల బోధించెనుగాని, యాతనివాక్యములన్నియు వ్యర్థములాయెను. ఇంతలో జంబూద్వీపమునుండి యరుణముఖుండువచ్చి తనరాజుచెప్పిన మాటలన్నియు హిరణ్యగర్భుని సభలో వాక్రుచ్చి, యంచలరాయని యభిప్రాయం బెఱింగి నిజదేశంబున కరిగెను. తోడనే సర్వజ్ఞుండు వీరవరుండను సారసపక్షిం బిలిపించి యాతనిచే నొకదుర్గంబు నిర్మింపించి, దుర్గపాలనాధికారంబును నాతనికే యొసంగి, శత్రువార్తలు గుప్తప్రకారంబునఁ దెచ్చుటకయి దీర్ఘముఖునకుఁ దదనుజుని ధవళాంగునిఁ దోడిచ్చి విరోధివీటికిం బుచ్చెను. అంతఁ జిత్రవర్ణుండు వాహినులతోడ వెడలి రెండుదినంబులు యుద్ధముచేసి మేఘవర్ణుఁడు చేసిన మోసముచేత జయమునొందెనుగాని తనసేనాధిపతియగు తామ్రచూడుఁడను కుక్కుటమును బెక్కండ్రువీరులను గోలుపోయెను. మేఘవర్ణుఁడు దుర్గంబున నగ్గిపెట్టిన యనంతరంబున హిరణ్యగర్భుండు శత్రువులచేఁ జుట్టుకోఁబడి తన సేనానియగు వీరవరుని సాహాయ్యంబునఁ బ్రాణంబులు దక్కించుకొని జలంబులం బడియెను. వీరవరుండును స్వామ్యర్థపరిత్యక్తదేహుండయి లోకాంతరగతుండయ్యెను. అప్పుడు చిత్రవర్ణుండు విరోధివీడెల్లఁ జూఱగొని హతశేషసైనికనికరంబులతో నిజదేశంబునకుం జనియెను.

శ్రీరస్తు.

నీతిచంద్రిక

సంధి.

తదనంతర మానరవరకుమారు లాధరణీసుర ప్రవరున కిట్లనిరి. "స్వామీ! మీయనుగ్రహంబు కతంబున, విగ్రహమును సమగ్రముగా నాకర్ణించితిమి. దయచేసి యింక సంధిని సహితము ప్రసాదించి మాకుంగర్ణరసాయనంబు గావింపుఁడు. అనవుడు నభ్యస్తసమస్త నీతిశాస్త్రమర్ముండగు విష్ణుశర్ముండిట్లని చెప్పందొడంగె:—

అమ్మాడ్కి భీమసంగ్రామంబున నిహతానేక సైనిక లోకంబులగు మయూరమానసౌకంబులకు గృధ్రచక్రవాకంబులచే క్షణమాత్రంబున సంధిచేయఁబడియె. ఆవిధంబు వివరించెద వినుండు.

ఆరీతిని దారుణంబగు ప్రవిదారణంబున వీరవారంబెల్ల మారణంబు నొందినఁ జింతాక్రాంత స్వాంతుండై వరటాకాంతుండు మంత్రింజూచి—"సర్వజ్ఞా! ఎవ్వఁడు మన దుర్గంబున నట్లగ్గిపెట్టిన దుష్టాత్ముఁడు? పగఱచేఁ బరికింపఁబడి యెవ్వరయినఁ బ్రచ్ఛన్నవేషులయి మనదుర్గంబు నివాసంబుగానుండి మసల మోసపుచ్చి చిచ్చంటించి పోరుగదా?" అనిన వినయావనతుండయి చక్రవాకప్రశస్తుండిట్లనియె.

"దేవా! దేవరవారికి నిష్కారణబంధువై యుండు నీలవర్ణుం డిప్పుడేమొకో సపరివారంబుగాఁ గానరాకున్నవాఁడు. నాకుంజూడ నిదియంతయు నావిశ్వాసఘాతుకుని విచేష్టితమయ్యెనని తోఁచుచున్నది. దేవర యమాయికత్వమే దేవర నింతకుం దెచ్చినది. పుట్టుపూర్వములను విచారింపక యవిశ్వసనీయులగు నభినవాగతులయెడ హృద

యంబు సదయంబుగావించి నమ్మిన పాపఫల మనుభవింప నేఁడు కాలమువచ్చినది." అనిన రాజును క్షణమాత్రంబు స్వాంతంబునఁ జింతించి—"ఇది యంతయు మాదురదృష్టము. మాయదృష్ట మట్లుండఁగా నెవరి ననవలసిన పనియేమున్నది? ఈవిషయంబున దైవప్రాతికూల్య మొక్కటియె కాని మంత్రులదోషంబు లేశంబును లేదు. మనుష్యప్రయత్నముచేఁ గార్య మెంతచక్కఁగా సంఘటింపఁబడినను, దైవయోగముచేతం జెడిపోవును. నిటలలిఖితాక్షరంబులు తుడిచివేయ నెవ్వరిచే నగును?" అని యూరకుండెను.

అపుడు సవినయంబుగా మంత్రి యిట్లనియె—"లోకములోఁ బండితులుకానివారు తమకొక్క విపదదశ ప్రాప్తమయినప్పుడు, దైవమును గర్హింతురు; కాని, యాత్మకర్మదోషంబుల నెఱుంగఁజాలరు. అపథ్యానురాగులగు రోగులలాగున నృపాలురును హితతంత్రులగు మంత్రుల మతి నతిక్రమించి యాత్మవంచకులయి యభినవప్రియులం బురస్కరించుకొని కార్యంబు ముగిసినవెనుక గర్వము సర్వముందూలి యప్పు డదృష్టముం బేర్కొందురు. సుహృద్దులును హితకాములును నగు సచివులవాక్యంబు లాదరింపనివారు సహవాసిహితోపదేశంబు వినక చెడిన దీర్ఘసూత్రుండను విసారంబుతీరున వినాశంబు నొందుదురు. అక్కథ వక్కాణించెద నవధరింపుఁడు."

ఒక్క యేటిమడువున దీర్ఘకాలమునుండి, దీర్ఘదర్శి, ప్రాప్తకాలజ్ఞుఁడు, దీర్ఘసూత్రుఁడు, నని మత్స్యంబులు మూఁడుకూడి వసియించుచుండును. అట్లుండఁ గొండొకకాలంబునకు వేసవి సమీపించుడు, దీర్ఘదర్శి తక్కటిమీలరెంటిని జేరఁజీరి యిట్లనియె;—"మిత్రులారా! మీరునుం జూచుచున్నారుగదా! ఆదినమున కాదినము వేసఁగి మిగుల నాసన్న మగుచున్నది. ముందు నిక్కముగా నీళ్ళింకఁ బోయెనేని మన కొండొకచోటికిం బోవ శక్యముకాదు. కాఁబట్టి

యిప్పుడే యీయేటంబడి వెడలి యగాధజలంబును జలచరబహుళంబునునగు మఱియొక్కమడువుం జేరుదము." అనినఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుం డిట్లనియె. "భవిష్యదర్థంబునందుఁ బ్రమాణముం గానము; కాఁబట్టియె బుద్ధిమంతులగువా రెప్పటి కేది ప్రాప్తమగునో యప్పటికి దానికిం దగినట్లు కార్యము ననుష్ఠింపఁజూతురు; కాని ముందెప్పుడో యొప్పమి రాఁబోవునని యిప్పుడే చిత్తంబున రిత్తవిచారంబు పెట్టుకొని యుందరు. ఇట్లీమడువు మహార్ణవంబువడువున నుండఁగా నిప్పుడె యింతవ్రంత యేల? అంతపుట్టినప్పుడు పోలిన తెఱంగు చూచుకొందము." అనిన దీర్ఘసూత్రుం డేమియు నాలోచన పాలుపోవక యూరకుండె. అంతయు న్విచారించి దీర్ఘదర్శి యిఁక నిందు నిలుచుట కార్యంబు కాదని మున్ముంద మెలఁకువపడి జలసమృద్ధంబగు మఱియొక్కమడువుం బ్రవేశించె. ఆవెనుకం గొన్నాళ్ళు గడచిన నెండలు మెండగుటఁ బూఁటపూఁటకు జలంబు లింకఁజొచ్చిన, జాలరులువచ్చి యూఁతలు, చిక్కములు, మీలపుట్టికలు మొదలగువానితోడ నీరంబులం జొచ్చి, విషంబులంగల ఝషంబుల నెల్లఁ బట్టి త్రాళ్ళం గ్రుచ్చుచుండఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుం డొక్కవెరవు వూహించి యందొక్కత్రాడు నోరంగఱచికొని గ్రుచ్చినట్టు లంటిపట్టుకొని గ్రుక్కుమిక్కనక యుండెను. అప్పుడు దీర్ఘసూత్రుం డబ్బారింగడచు నుపాయంబుఁ గానక "యేమిచేయుదు నెందుఁజొత్తు" నని తత్తరించుచు నిందునందు మిట్టిమిట్టిపడుచు బుసుబుసు లాడుచుండంజూచి యాకైవర్తులావాలుగను లగుడంబున నడిచి మడియించిరి. అంత నాధీవరులు మీలవేఁటఁ జాలించి వారిచరంబుల నెడళ్ళనంటిన మంటిని గడుగ మీలగుదుల జలంబుల జాడించు నప్పుడు మీనంబులసందున నిరుచాడలం ద్రాడు గఱచి పట్టుకొని గిట్టినట్టులు కదలమెదలకున్న ప్రాప్తకాలజ్ఞుఁడు మెల్లగాఁ ద్రాడువిడిచి గంభీరవారిం బ్రవేశించి ప్రాణత్రాణంబు కావించుకొనియె. కాఁబట్టి

మిత్రులహితవచనంబులు వినని వాఁడు దీర్ఘసూత్రుని విధంబున నంతంబుఁ జెందును. మఱియు దీన నింకొక విశేషంబుఁగూడ గలదు. ముందుగా ననాగతములగు కార్యంబుల నూహించి మెలఁకువపడువాఁడు దీర్ఘదర్శి విధంబున నాపదం బొరయక సుఖించును; అప్పటికిం దోఁచినట్లు వెరవుపరికించి ధైర్యముతోఁ గార్యము నిర్వర్తింపఁజూచువాఁడు ప్రాప్తకాలజ్ఞుని తెఱంగునఁ బరమసంశయాస్పదంబయిన బ్రదుకుం గాంచును; భవిష్యదర్థంబును గానక సమయోచితంబగు నుపాయంబు తోఁచక యూరకుండువాఁడు దీర్ఘసూత్రుని కైవడిఁ దప్పక యప్పుడ ముప్పుఁ జెందును.

అనునప్పు డొప్పనివారి పీటంబుట్టు వింతల నారసిరాఁ గ్రమ్మఱఁబంపఁబడిన ధవళాంగుండు చనుదెంచి యంచలరాయనిం గాంచి నమస్కరించి యిట్లనియె. "స్వామీ! ప్రతిక్షణంబును దుర్గశోధనంబు కర్తవ్యంబని మున్నే విన్నవించుకొని యున్నాఁడనుగదా? దేవర నా వచనంబులయెడ ననాదరంబు చేసి యాపనిం గావింప రైతిరి. అ శ్లేమఱియుంటవలని ఫల మిప్పు డనుభూతంబయినది. గృధ్రానీతంబయిన మేఘవర్ణుండను వాయసముచేతనే మనదుర్గదాహంబు చేయఁబడినది. అతఁడే మీపాల నీలవర్ణుండనఁ జనువరియై యుండినవాఁడు. ఆప్రకారము—" అనునంతలో నాతనిమాటకడ్డమువచ్చి తలయూఁచి నిశ్వసించి మరాళవల్లభుం డిట్లనియె. "ఔనౌను! ఉపకారంబువలనం గాని ప్రణయంబువలనం గాని కానివాని విశ్వసించినాతఁడు వృక్షాగ్రమున నిద్రించువానివలెనే యధఃపతితుం డగును. సందియము లేదు. తదనంతరోదంతంబు చెప్పుము." అనుడు బకం బిట్లనియె. "ఆప్రకారము దుర్గదాహంబు చేసి డాయవచ్చిన మేఘవర్ణునిఁ జిత్రవర్ణుండు సగౌరవంబుగా బహూకరించి, ప్రసాదమేదురంబుగా మంత్రివంకఁ జూచి యిట్లనియె—

కృతకృత్యుఁడయిన భృత్యునికృతం బూరకపోరాదు. ఆతండు మనోవాక్కుల సంతోషించు ప్రతిఫలమవశ్యము కలుగవలయును. కాఁబట్టి యీమేఘవర్ణునినే యాకర్పూరద్వీపరాజ్యంబున కభిషిక్తునిం జేయుదము." అని చెప్పునప్పుడు పోఁచొప్పు తలఁపునం బాఱి పరధ్యానముతో విచారించుచున్న రాజుం జూచి మంత్రిచక్రవాకంబు: "ప్రణిధి యేమో ముఖ్యాంశంబు మనవియొనరింపఁ బోవుచున్నాఁడు. దేవర పరాకులేక సనాకల్యముగా నాకర్ణింపవలయును." అనుడు రేఁడు ధవళాంగా! మేము చిత్తగింపుచునే యున్నారము. ఏదీ? తరువాయి వృత్తాంతమును వినిపింపుము." అనవుడుం బ్రణిధి యిట్లు విన్నవించుచున్నాఁడు.

అంత నామాటలకుఁ బ్రధానమంత్రియైనదూరదర్శి యిట్లనియె. "దేవా! ఇప్పుడేలినవారు సెలవిచ్చినదంత యుచితంబని నేఁదలంపను. ఈతనికి మేలొనరింపం దలంపుగొంటిరేని, ప్రసాదాంతరము చేయుటయె యెంతయు నర్హకార్యము. చూడామణిస్థానమునం బాదుకల నిడఁగూడనట్లు, మహాత్ములుండఁదగినపదంబునందు నీచుల నెప్పుడును నిలుపరాదు. నీచస్థానయోగ్యునిం దెచ్చి యతిశయస్థానమునందు నిలిపిన భూవిభుండు, కాళ్ళం దొడుగఁదగినపాదుకలం దలధరించినవానివలెఁ బరిహాసపాత్రుఁడగును. లోకములో దేవర యెఱుఁగనిది మఱి యెవ్వ రెఱుఁగుదురు? పూజించినను నవమానించినను గూడ నపకారంబు చేయుచుండుట యల్పులకు నైజగుణము; శిరంబున ధరించినను గాలం ద్రొక్కినను భుజగంబు బడలుపడం గఱచును గదా! నీచులు శ్లాఘ్యపదంబుం బొందుదురేని, ఒకానొకప్పుడు మేలుచేసినవారికే ద్రోహంబు చేయఁ జింతింతురు. మున్నొక కాలసర్పము వణిజునిచేఁ బ్రతికింపంబడియు, నాతనికే యపకారంబు చేయఁ జూచెను. దేవర కాకథ వాక్రుచ్చెద నవధరింపుఁడు.

హిమవంతంబు ప్రాంతంబున నొక కాంతారంబునఁ గాలితెరువున నొకబేహారి చనుచుండెను. ఆయెడ నాయడవియందు దావపావకుండు గడునడరి నలుఁగడలుఁ జుట్టియెక్కుపట్టుననొక్కపెట్టునఁ బెక్కు చెట్లం గాల్చుచుండెను. అట్లు వెంటనె మంటలు మింటనంటఁగా నానడుమ నొక్క కాలవ్యాళంబు చిక్కుకొని యెక్కడకుం బోవఁ ద్రోవగాకన యాకానం జనుచున్న వాణిజునిం గని పేరెలుంగున నిట్లనియె. "ఓయార్తజనశరణ్యా! ఈయరణ్యంబున నలుదెసలుం గ్రమ్మి ముమ్మరమ్ముగఁ జుట్టుకొన్న యీయెరగలిం బడి ప్రాణంబులు గోలుపోవలసి వచ్చెఁగావున రక్షణోపాయంబు తోఁపక దైవంబుం బ్రార్థింపుచుండఁగా నాపాలిటి దైవంబుచందంబున సమయమున సన్నిహితుండయి నాఁడవు. శరణాగతభరణంబున శిబిచక్రవర్తిని దలఁపింపందగు నీయంతటి లోకోత్తరుని శరణొందితిని. ఇఁక నాకేమికొదవ; జాగుసేయక వేగవచ్చి ప్రాణదానంబుచేసి పుణ్యమునం బొమ్ము. నే విన్నవింపఁ గలదంతయు విన్నవించితిని. పిమ్మటఁ దమచిత్తము నాభాగ్యము" అని మఱియు దీనాతిదీనంబులగు వచనంబులఁ బ్రార్థింప, నాతఁడు దుష్టజంతువువంత సహితము చూడఁజాలక యగణ్యకారుణ్యంబున దాయఁబోయి లోపల మిలమిలమెదలుచు నరణ్యరోదనంబు చేయుచున్న జిహ్మగముం గనుంగొని, తనచేతికఱ్ఱకొనకుం బెనుత్రాటితో నొక సంచిని వ్రేలంగట్టి, యాకఱ్ఱమొదలు చేతంబట్టుకొని యుపాయముగా సంచిని బొదలో జారవిడిచెను. తోడనే యాపన్నంబగు నాపన్నగంబు సంచిలోఁదూఱి చుట్టచుట్టుకొని యుండెను. అంత నా పణ్యాజీవుండు మెల్లగా సంచిని బయటఁదీసి యాశీవిషము నొకచోట విడబెట్టెను. మొక్కఁబోయిన గుడి మీఁదఁబడినట్లు తోడనే యాత్రాఁచు బుసకొట్టుచు లేచి, మనుష్యులు పాములం గంటంబడిన తోడనే చంపుచుందురు. కాఁబట్టి యట్టిమాకులంబున కెల్లను మృత్యు

ప్రియులైనవారిం దొరకినపుడు దొరింపక విడువరా దని పలుకుచు, నాలుకలార్చుచుం గవిసి యాతనిపైఁబడి కఱువఁబోయెను. అందుల కాతం డడలుగడలుకొన వడఁకుచు బరిసరధరాధరదరీద్వారంబులు మాఱుమ్రోయ నఱచుచు సంచి నొకమూలం బాఱవైచి దర్వీకరము వెనుకయుఁ దాను ముందునుగాఁ బఱవఁ జొచ్చెను. ఆచేరువ పొదలో నిదురించుచున్న గోమాయు వాయలుకుడువిని యులికిపడి లేచివచ్చి, ఫణికిని వణిక్ఛిరోమణికిని నడుమ నిలిచి యిట్లనియె. "ఓయురగరాజమా! ఏల యూరక రొఁజుచు నీపాఱుఁబోతు వెంటఁబడి పరుగెత్తుచున్నాఁడవు? ఇంచుకసేపు నిలిచి నీవార్త నాతోడఁజెప్పుము. నాచేతనగు సాహాయ్యంబున్నుం జేసెదను." అనినం గృష్ణాహి తన యావద్వృత్తాంతంబును బూసగ్రుచ్చిన రీతిని వినిపించెను. అదివిని యక్కజంపడిన ట్లభినయించుచు నక్క యిట్లనియె: "ఓమిత్రమా! ఇప్పుడు నీవుచెప్పిన చరిత్రము విస్రంభపాత్రముగా నేఁ జింతింపను. ఈసంచియెక్కడ? నీదేహమెక్కడ? దీనిలో నీవు దూఱుటయెక్కడ? నీవు చూడఁబోయినఁ బెద్దబారెడున్నావు; సంచియో పట్టుమున్న జేనెడు లేదు. నీవిందు మరలఁజొచ్చి చూపువఱకును నీమాటసత్యమని విశ్వసింపఁజాలను." అనుడు నానాగుబాము నప్పుడు సంచిం బ్రవేశించి తొల్లింటి చుట్టుల చుట్టఁజుట్టుకొని లోపల నిమిడియుండెను. వెంటనే యాసృగాలము, మోమున వైవర్ణ్యంబు మిగులఁ బెదవులు తడుపుచు నిలుచున్న యావణిజునకుం జేసైగచేసి యాసంచి మూతినిగట్టిగా దారముతో బిగింపుమని చెప్పెను. అతఁ డాప్రకారముచేసి, తనచేతి బడియతో సంచిమీఁద నాలుగు మోఁదులు మోఁది దందశూకమును స్వర్గలోకమునకుంబుచ్చి, జంబుకంబుఁగొనియాడి తనదారింబోయెను.

కాఁబట్టిక్షుద్రులు తమకుపకారంబు చూపినవారికే యపకారంబు దలంతురు. అంతియకాక, ముక్కుడులమెడం జేసినయుప

కారంబును నిసుకయందు రచించిన ముద్రయుంబోలెఁ జాలకాలంబు నిలుపదు. మార్జాలంబును ధర్మకర్తఁగా భావించి సేవింపఁబోయిన శశకపింజలములకుంబోలెఁ దమకెప్పుడు కీడుమూడునో యని యెంచి, ప్రజలును నల్పునిం గొలిచియుండ నోడఁబడరు. మీకాకథ వాక్రుచ్చెద నాలింపుఁడు.

వింధ్యాటవిలో నొక వృక్షకోటరంబునఁ జిరకాలమునుండి కపింజలంబను పక్షియొకటి కాపురంబుండెను. ఒకనాఁటి సూర్యాస్తమయ సమయంబున మొయిలుమొత్తమ్ములు వియత్తల మెల్లఁ గాఱుక్రమ్మికొని కడవలం ద్రిమ్మరించినట్లొక జడివానకురిసెను. ఆవర్షంబునం దడిసి తడిసి యాపులుఁగు వేళకుం దొట్టఁ జేరలేకపోయెను. అప్పుడు దీర్ఘకర్ణంబనుశశం బొక్కఁడు భృశంబును వాననునాని యాశకుంతంబుండు తరుకోటరంబు చేరి, నెమ్మదిగా నందు సుఖనిద్ర చేయుచుండెను. ఇంతలోఁ గపింజలము తన నివాసస్థలి న్వెదకుకొనుచుఁ జిమ్మచీఁకటిలోవచ్చి లోన నిదురించు కుందేలుంగని యదలించి కోపంబుగదుర నిట్లనియె. "ఓరీ! శశాధమా! నేనింటలేనియెడ వచ్చి నీవు కావరంబున నాగృహం బాక్రమించుకొని, నిశ్శంకముగా శయనించుచున్నాఁడవు. ఇఁకనైన నాలస్యంబుచేయక నాయిల్లు నాకువిడిచి యవలికిలేచిపో. చూడు పోకుంటివా నీప్రాణములు నీవికావు." అనిన గరువంబున శశం బిట్లనియె. "చాలుఁజాలు. నీబెదరింపుమాట లింతటితోఁ గట్టిపెట్టుము. దీర్ఘకర్ణునిముందఱ నాబీరంబులు వలుకవచ్చితివి? వాపీకూపంబులును దటాకంబులును దరువివరంబులును నెవ్వరు ముందుగా నాక్రమించుకొందురో నాఁటికి వారివిగాని యెల్లకాలముఁ బ్రత్యేకముగా నొకరిసొత్తులు గావు. మాటాడక పోపో. పోనొల్లవేని యెవ్వడకైనం దగవునకు రా. పోదము" అనిన "వ్యవహారమునకు రమ్మన్నచో రానవచ్చునా? ఈరాత్రిపుచ్చి వేగినంబోదము. అందాక

గొంచె మోపిక పెట్టుము." అని యాకొందవగాత్రి నెట్లో వేగించి తూరుపు తెల్లవాఱుడు శశంబునులేపి, దానితోఁ దగవునకుం బోదము నడువుమని నాలుగడుగులు వెట్టి, యాపిట్ట మనవివాదంబుఁ దీర్పఁగల వాఁ డెవ్వఁడనిన దీర్ఘకర్ణుం డిట్లనియె. "నర్మదానదీతీరంబున దధికర్ణుం డను మార్జాలవల్లభుం డొకండు గలఁడు. అతఁడు బహుకాలవృద్ధుఁడు; బహువ్యవహారదర్శి; శాంతమూర్తి; సద్ధర్ముఁడు, అతఁడే మనచిక్కు వదలింపఁదగినవాఁడు." అనినఁ గాఁబోలునని యొడఁబడి యాకపింజలము కుందేటితోడఁ గూడఁ గార్దెరువునంజని చని మిట్టమధ్యాహ్నమున నా జీర్ణోతువుండు తావుం జేరెను. ఆహా! కాలంబు చేరువయినఁ దల లుత్తరించుకొని పోవుచోటికే పాదంబు లెంతదూరమయిన శరీరధారుల నీడ్చుకొనిపోవునుగదా; అట్లాశశకపింజలములు గమ్యస్థానంబుఁ జేరి, పురోభాగంబున వృద్ధమార్జాలునింగాంచి, కపటధార్మికుఁడును గేవల జఠరపూరకుండును నని యెఱుంగక యిట్లనియె. "ఓమార్జాలనాయకా! మాలో మాకు స్థలవివాదం బొక్కటిపుట్టి దానిని ధర్మస్వరూపులరగు స్వామిసమ్ముఖమ్మునం దీర్చుకోవలెనని బహుదూరమునుండి యాశపడి వచ్చినవారము. మమ్ముఁ దడవు కూర్చుండఁబెట్టక నిష్పక్షపాతముగా వేగిరను మావ్యవహారంబు తీర్చి మమ్ము మానెలవులకుఁ బంపివేయుము." అనిన నాముదుసలిపిల్లి యిట్లనియె:—"అయ్యలారా! మీరేమో దూరమునుండి చెప్పుచున్నారు. జరాభరంబునఁ జాంద్రాయణాదివ్రతంబులు తోడుపడఁ గృశించి యింద్రియపటుత్వము తగ్గియున్నవాఁడఁగాన నాశ్రవణంబులు దూరమునుండి మీవాక్యంబులఁ దిన్నగా గ్రహింపనేరకున్నవి. మీరిరువురుం జెఱి యొక్క చెవిచెంతం జేరి మీమీవివాదాంశంబులఁ దేటపడ నుచ్చైస్స్వనంబునం దెలుపునది. మాకనుష్ఠాన సమయంబు సమీపించుచున్నది; మాధ్యాహ్నికంబు లొనరించి దానధర్మములు చేసికొవలెను. అయి

నను దగవుతీర్పఁగలవా రెందఱొందఱోయుండ మీరు వారి నేరింగాదని, నేనేమో నిష్పక్షపాతముగాఁ దీర్చువాఁడనని విని కడుదవ్వుల నుండి వచ్చియున్నవారు. అట్టి మిమ్ముఁ ఆరకపంపుట మముఁబోటి తపస్వులకు ధర్మంబుగాదు. ఈలోకములోనే యెల్లకాలము నుట్టికట్టుకొని యుండఁగలమాడఁబోము. కాలధర్మము నొందినప్పుడు ధర్మమొక్కటివక్క నీలోకములోని వేవియుఁ గూడరావు. కాఁబట్టి యట్టి ధర్మమునుమాత్రము వేయియాపదలు వచ్చినను జెడనాడుకొక కాపాడుకొనుచు రావలెను. ఇది యెంతయు సత్యము. సత్యమెప్పుడును దప్పరాదు. సత్యమే సర్వశుభములకు మూలము. సత్యమునకుఁ దోడు భూతదయయు నుండవలెను. భూతదయయే సమస్తధర్మములకు నలంకారము. తనదేహమున నొక్కకంటకము సోఁకినంతనె యెంతనొప్పి కలుగునో యెల్లదేహధారుల శరీరవేదనయు నట్టిదేకదాయని యెఱింగి తత్వజ్ఞులెప్పుడును హింసకుం గడుదవ్వుగఁ జరియించుచుందురు. క్రూరకర్ములీయర్థంబెఱుంగక దయయు ధర్మంబును విడిచి దేహయాత్రామాత్రమునకై పరోపతాపంబుచేయఁ బాలుపడుదురు. "స్వాశ్రితావనసమో నహిధర్మ" యని వేదములు ఘోషించునుగదా? కాఁబట్టి యాశ్రితరక్షణమునకు సమానమయిన ధర్మము మఱియొకటిలేదు. విషాభంబగు లోభంబును మొట్టమొదట మొదలంట నున్మూలింపవలయును. ఎంతసంపాదించినను బ్రాణావసాన సమయంబున లోకములోని దేదైనఁ దలఁగట్టుకొనిపోదుమే? ఓమురాశా! పాపభూయిష్ఠంబయిన యీకలికాలంబున నీవెందఱి వశవర్తులం గావించుకొని యెందఱిచే నెన్నిదుష్కార్యములఁ జేయించుచున్నావు? ఓహోహో! నీపేరు తలఁపునఁ బొడమినంతనె నాగుండెలు పగులుచున్నవి! అని యవ్వృద్ధపిల్లి చల్లనిమాటలతో నల్లన ధర్మోపన్యాసంబులు సేయుచుండ నాశశకపింజలములు విశ్వాసముతో బిడాలమును డాయంబోయి

రెండును రెండుచెవులలోను దనతనవ్యవహారమ్ములను జెప్పుకొనుచుండ, పిట్టతగవు పిల్లితీర్చినన్న ట్లాజరఠమార్జాలంబు కాళ్ళతో నారెంటిని జిక్కఁబట్టి యొక్కట మెడలుకొఱికి చిత్రవధం బొనరించెను. ప్రాణప్రయాణవేళ శశకపింజలములు: "అయ్యో! ఒక్కరాత్రి కెవ్వరు పరున్న నేమియని యూరకుండక లేనిపోని వివాదంబు పెట్టుకొని తగవునకుఁ బోవుదమను దుర్బుద్ధి యొకటిపుట్ట సుఖముగా బ్రతుకలేక వేఁకువజామునఁ బడిపోయినట్టులేచి యింతదూరము పరుగెత్తుకొనివచ్చి, యీఖలుని నాశ్రయించి వీని మిథ్యావాదములు విని వృథా భ్రమపడి దుర్మరణంబుఁ దెచ్చుకొంటిమి. పోరునష్టము పొందులాభము నన్నలోకోక్తి యెన్నఁడైన వ్యర్థమగునా? వినాశకాలము సమీపించినప్పు డెవ్వరియాలోచనలు నేల పనికివచ్చును? తానొకటి తలఁచిన దైవమొకటితలఁచును. లలాటలేఖా నపునఃప్రయాతి యనవినమే?" అని చింతించుచుఁ బ్రాణములు విడిచెను. మార్జాలమును యథేష్టంబుగ రెండుమూడుదినము లాహారంబు వెదకుకొనక్కఱలేక వానిని భక్షించుచుండెను.

అప్పుడు చిత్రవర్ణుండు దూరదర్శింజూచి, "మంత్రివరా, నీవు చెప్పినట్లు మేఘవర్ణుని కుపకారాంతమునే చేయుదము. కాని మున్ముందుచేయవలసినపని నొకదానింజెప్పెద వినుము. మనచే నశ్రమంబున జయింపఁబడిన కర్పూరద్వీపమునకు మరల నీమేఘవర్ణునినే పంపుదము. ఈతండుచని యారాజ్యమునఁగల యుత్తమపదార్థముల నెల్ల నిరాయాసంబున నిచ్చటకుం గొనిరాఁగలఁడు. అప్పుడా తెచ్చిన వానిలోఁ గొన్ని యపూర్వవస్తువుల మనయాప్తులకుం బుత్తము; కొన్ని మేలివస్తువులు ప్రకృతివర్గంబున కొసంగుదము; మిగిలినవానిని యథేచ్ఛముగా మన మనుభవింపఁగలము. ఆపయిని నిష్కంటకముగా మనమే యెల్లకాలముఁ జలనంబులేకుండ నాదీవి దొరతనంబుఁ జెల్లింపఁ

గలము." అను రాజువచనంబులు విని నవ్వి దూరదర్శి వినయవిధేయత్వంబులు కాన్పింప మెల్లగా నిట్లనియె. "దేవా! అనాగతకార్యంబులఁ దలఁచి సంతోషింపరాదని నయవిదులు పలుకుదురు. మనోరథరాజ్యపాలనంబున నానందించువాఁడు కడపటఁ బేలపిండికుండం బగులఁగొట్టుకొన్న మేదినీదివిజునివలెనే విషాదంబు నొందును. ఆకథ వినిపించెదను. వినుండి."

అయోధ్యానగరంబున దేవశర్మ యను బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు గలఁడు. ఆమహీసురుఁడు మహావిషువత్సంక్రాంతినాఁడు మఱి యొకవిప్రునియింట శ్రాద్ధమునందు నిమంత్రితుఁడై, యొకసక్తుపూర్ణశరావమును దానమునుగాఁ బరిగ్రహించెను. అందువలనాతఁడు డెందంబున నమందానందమునొంది, యాసక్తుఘటముం గొని ఇరవునకరుదెంచుచుఁ గడుపార శ్రాద్ధభోజనంబు చేసియుంటఁజేసి నడవఁజాలక యాయాసపడుచు బొజ్జనిమురుకొనుచు మెల్లన మార్గంబున నొక కుంభకారుని గృహంబుచేరి యరుగుమీఁద దొంతరలుగానిడిన కడవలకడఁ దననీరుకావిదోవతిం బఱచి తలకుఁజుట్టిన యంగవస్త్రముతీసి చుట్టకుదురుగాఁ జేసి దానిపయిని సక్తుభాండంబునిడి, సక్తురక్షణార్థంబు దక్షిణహస్తంబున దండంబు నొకదానిని ధరించి, యెడమచేయి తలగడగా నిడుకొని యాపంచెమీఁద శయనించి, కన్నులరమోడ్చి మిఱిమీఱినకోరికలుకోరుచు నిట్లుచింతించెను. "ఈసక్తువును మంచివెల వచ్చినప్పుడమ్మి యొకపాఁడిమేఁకను గొనియెదను. అది యేటేట రెండేసిపిల్లలఁ బెట్టుచుండును. అవియు వానికిఁ బుట్టినవియు సంవత్సరక్రమమునఁ బెఱిగి కొన్నిహాయనములలో బహుసహస్రములగును. అప్పుడు వానినన్నిటిని విక్రయించి నూఱుపాఁడిమొదవులం గొందును. ఆధేనుశతమును కతిపయాబ్దములలోఁ బెక్కుదూడలనీనును. అవి యన్నియుఁ గాలక్రమమున మందలు మందలుగా వర్ధిల్లి,

దొడ్లు నిండిపోవును. ఆవల వానిలోఁ గొన్నిటితో విరివిగా వ్యవసాయము సాగించి, పొలములలోఁ బండినపంటలోఁ గొంతవిక్రయించి లక్షసంఖ్యలధనము నార్జించెదను; మఱికొన్ని కోడెలనమ్మి సొమ్ము కూడఁబెట్టెదను. ఆవిత్తముతో సత్తఱి నేను గోటీశ్వరుఁడనగుదును. ఆపిమ్మట మాయింట నేమూలఁజూచినను రొక్కము వెక్కసముగా మూలుగుచుండుట నెఱిఁగి యెల్లవారును నాకు, 'మేము కన్యనిచ్చెదము మేము కన్యనిచ్చెద'మని యింటిచుట్టును దిరిగి పోవుచుందురు. అందులోఁ గులగుణరూపసమన్వితయగు నొకతన్విఁ బెండ్లియాడెదను. ఆలలనవలన నాకు మారునింబోలు కుమారుఁడొకఁడు కలుగును. వానికి మా సోమశర్మపేరే తప్పక పెట్టెదను. గృహకృత్యనిర్వహణాయత్తచిత్తంబున నాసుందరి నందను నెత్తుకొనక నాముందఱ విడిచిపోవఁ గోపంబుపట్టలేక వెనుకపాటునఁ బోయి యామెసుగువ నీలగుడంబుననే నాలుగడపు లడఁచెదను" అను సమయమునఁ గొంచెము నిద్రవచ్చి తెప్పలువాల్చి నిజముగా భార్యవచ్చి మోల నిలుచున్నట్టు కలవరించి, యాగ్రహంబునఁ దనకుడిచేతనున్న దండముతో నాపిండికుండను భిన్నభిన్నములుగాఁ గొట్టెను. కఱ్ఱ విసరునప్పు డాదెబ్బలలోఁ గొన్ని యాచేరువనున్న భాండపఙ్క్తులకుం దగిలి కొన్నికుండలు పలిగిపోయెను. అచప్పుడువిని యెదరిపడి లోపలినుండి కుమ్మరవాఁడు పరువెత్తుకొనివచ్చి యావెడఁగు బాపనయ్యకు నాలుగు బహుమానంబు లర్పించి, వడివడి నాపుడమివేల్పును జావడి వెడలనడఁచెను. కాఁబట్టి యెందును రాఁబోవు కార్యంబులం దడవికొని సంతోషించువాఁడు మున్నున్నదానిం గూడఁ జెడఁగొట్టుకొనుటయెకాక, సరివారిలోఁ దూఱువడయును.

అప్పుడు మయూరసార్వభౌముండు మంత్రింజూచి యిట్లనియె. "దూరదర్శీ! నీవీవఱకును వచియించిన దంతయు నాదరణీయంబయి

యున్నది. నీమాటచొప్పున మేఘవర్ణుని రాజ్యంబునకుఁ బట్టంబు కట్టఁగూడమికి మేమును నొప్పుకున్నారము. ఇఁకఁ గర్పూరద్వీప పరిపాలనంబునకు మనవారిలో నెవరి నియోగింపవలెనో వాక్రువ్వుము." అనిన మందహాసంబుగావించి, సగౌరవంబుగా దూరదర్శి యిట్లనియె.

"దేవా! మనమిప్పు డాహిరణ్యగర్భునిఁ బరాజయంబు నొందింపంగలుగుట మాయోపాయము చేతఁ గాని, నిక్కంపుఁ బౌరుషంబు చేతం గాదు. ఆతఁడు మహాసత్వసంపన్నుండు; ప్రజారంజకుండు; అసమానమానమహితుండు. కావున నీయవమానంబున కోర్చి యాతం డూరకుండువాఁడు కాఁడు. ఉన్నట్టుండి యెప్పుడో యేమఱుపాటున మనపయింబడి పగఁదీర్చుకొన సమయంబుకొఱకుఁ బ్రతీక్షించుచుండును. అతని మంత్రియు ననన్యసామాన్య శేముషీమంతుండు; సర్వాంకష ప్రజ్ఞగలవాఁడు; సౌజన్యధన్యుఁడు; ప్రతాపదీపితుఁడు. కాలచోదితుండయి వెనుక తాఁ డాతనిమంత్రంబు దెస ననాదరంబు సేయుటం జేసి యీమేఘవర్ణున కందుఁ జేరంగలిగెనుగాని, హిరణ్యగర్భుం డప్పు డాతనిమంత్రంబునే నమ్ముకొని ప్రవర్తించెనేని యింతకుముందఱ మనమెక్కడ నుండవలసినవారమో దేవరయే యూహింపఁదగియుండును. వెనుక నొకసారి నమ్మి భంగపడియున్నవాఁడవుటం జేసి తొంటియట్లేమఱియుండక యిఁక జాగరూకతతో మంత్రివాక్యములనే వేదవాక్యములనుగా మన్నించుఁగాన, ముందు మనయాటలేమియు నాతనికడ సాగవు. ఇంతియకాక రాఁబోవునది వర్షకాలము. జలపక్షులగుటం జేసి యాతని సైనికనికాయంబున కది యాలంబున కనుకూలకాలంబై చూపట్టు. స్థలపక్షులగు మనపక్షమువారికో వర్షాకాలదినంబులు దుర్దినంబులెయయి కానఁబడును. కాఁబట్టి హిరణ్యగర్భునితోడ సంధిఁ గావించుకొని యాతని రాజ్యం బాతనికొసంగుట సముచితకార్యము. హిరణ్యగర్భుని సంగరంబున జయించితిమన్న ప్రతిష్ఠ యిదివఱకే

వచ్చియున్నది. దానంజేసి యిఁక దేవరకీర్తి లోకంబున శాశ్వతంబుగ నెలకొనఁగలదు. అంతకన్న మనకుఁ గావలసినదేమి? హిరణ్యగర్భుండు దేశకాలానుకూల్యంబు తెఱంగెఱిఁగి మరల సంగరంబునకు రాక తక్కఁడు. పరమర్మభేదనోపాయ ధౌరేయుండగు సర్వజ్ఞుని బుద్ధిసంపదకుఁదోడు సహాయసంపదంగూడఁ బడసి దడంబులతోడ దాడివెడలి మనలందొడరు మరాళరాజున కాజియిచ్చి నొచ్చి యోడి, దిగ్దేశముల వ్యాపించిన యశస్సును గోలుపోక నిలుపుకొనుట యుక్తము. నేఁజెప్పవలసినది చెప్పితిని. ఇఁక దేవరయిష్టము.” అనినఁ బకపక నవ్వి బలదర్పంబున నాతనిమాటలు పాటింపక శిఖండీంద్రుండిట్లనియె.

నీవేమో లోకములోలేని యూహలనెల్ల నల్లి నేర్పుమెయి న్నిరాధారముగా నాకాశహర్మ్యమును నిర్మింపఁ జూచుచున్నాఁడవు. కాని యది యుక్తిమారుతంబు తాఁకునకుం గదలక నిలువనేరదు. సంగ్రామంబున సర్వంబును బోఁగొట్టుకొని ప్రాణమాత్రావశిష్టుండై యోడిపాఱిన హిరణ్యగర్భుండెక్కడ? సంగ్రామవిజయ గర్వోన్నతి న్మాఱులేక మలయుచున్న చిత్రవర్ణుని నాతండు భండనంబునందాఁకి మానప్రాణంబులు గోలుపోక నిలిచి గెలుచుటెక్కడ? ఈమాట లెవ్వరయిన విన్న నవ్వుదురు. బాహుబలంబున నార్జించుకొన్న నేల నాచికోలేక నిష్కారణముగాఁ జేవిడుచుట వీరధర్మంబుగాదు. రణవిజితుండగు హిరణ్యగర్భుం డిప్పుడు నాచేతిలోనివాఁడ. ఆతని నాతనిరాజ్యంబును నాయిచ్చవచ్చినట్లు చేయఁగలవాఁడను. నీవింక వేయిచెప్పినను రాజ్యంబు విడువఁగలవాఁడనుగాను. ఇంక నీవిషయమున నీవునాతోడ నేమియుఁ జెప్పవలదు.” అని, వీరగర్వంబునఁ గొలువువిడిచి లోపలి మందిరంబునకుం జనియెను. అంత మంత్రిమొదలగువారును దమతమ నెలవులకు నరిగిరి. నేనును దేవరకు వార్తా

విశేషంబులు విన్నవింపఁ గ్రన్ననఁ జనుదెంచితిని.” అని ధవళాంగుండు సర్వంబును నివేదింప, రాజానుమతంబున సర్వజ్ఞుం డాతని కిట్లనియె. “ధవళాంగా! నీవు మార్గాయాసంబునఁ గడు బడలియున్నవాఁడవు. ఇప్పుడు గృహంబునకుంబోయి యలసట వాపికొని, పిమ్మట నెమ్మదిగా మఱియొకసారి దొరవారిని సందర్శించుకొమ్ము. నిను మేము మిక్కిలి శ్రమ యిచ్చినారము. నీస్వామిభక్తికిని గార్యనిర్వాహకత్వంబునకును స్వామియు నేమును స్వాంతంబున నెంతయు సంతసించినారము. నీవింకఁ బోయిరమ్ము.” అని వీడుకొలిచ్చిన, నాబకంబును మనంబునఁ గరంబు నయంబును భయంబును గదుర రేనికిని మంత్రికిని మ్రొక్కి తనయిక్కకుం జనియెను.

ధవళాంగుండు నిజమందిరంబునకరిగిన యనంతరంబున హిరణ్యగర్భుండు మంత్రితోడ నేకతముండి, కార్యాలోచనంబడిగినఁ బ్రెగ్గడ యిట్లనియె. మన మిదివఱకే బవరంబున నోటువడి వాసిచెడి యున్నవార మగుటంజేసి, యిప్పు డావిరోధివరూథినీజాలంబు నెక్కటిం దాఁకి వీఁకచెడక నిలువఁజాలము. బలశాలియగు విరోధిని సాధింపఁ దలంపుగొన్నవాఁడు, అంతకంటె బలవంతునితోడఁ జెలికారంబువాటించి యామేటిమగనిం దనవైరిమీఁదికిం బ్రేరేపింపవలయునని నీతివిద్యావిదులు పలుకుదురు. గంధగజం బుబ్బలిలోఁ దగులుకొన్నప్పుడు గంధగజంబె లేవనెత్తవలెనుగాని యాపని యొక్కముక్కడిమృగంబుచేతఁ గానేరదు. సింహళద్వీపాధినాథుం డగు మహాబలాభిధాన సారసకుల పవిత్రుండు మనకు బరమమిత్రుండు గలఁడు. ఆతనిపాలి కిప్పుడు దూతనుబంపి, జంబూద్వీపంబుపయి దండువెడలి మనకుఁ దోడుసూప వేఁడుకొనవలయును. ఇప్పటి కిదియ నాకుంజూడ నవశ్యకర్తవ్యంబుగాఁ దోఁచుచున్నది.” అనిన ఱేఁడునుఁ గడునలరి మంత్రిం గొనియాడి, తదుక్తప్రకారంబున వేగంబ సుగుప్తంబుగా

నకుం జొచ్చితిమేని, మనకందఱకు నేకకాలంబునఁ గాలంబు చేరువగును. ఈవ్యర్థప్రయత్నముచే మన కవమానంబగుటదక్క నభిమత కార్యసిద్ధి యొదవనేరదు. నాబుద్ధివిని యింక నీప్రయత్నంబు మానుఁడు" అనినం బకపకనవ్వి, బాల్యమునుండియు మోసపుఁబనుల నాఱితేఱినయొకవృద్ధవంచకుండిట్లనియె:—నీకు లోకానుభవంబు చాలమిం జేసి బేలతనంబున బాలవాక్యంబులు పలుకుచున్నాఁడవు. నిజముగా నావంటి ప్రౌఢుఁడు దలఁచుకొన్న నీయల్పకార్యంబు సాధించుట యెంతపని? ఫాలాక్షునైనను మోసపుచ్చి యభిమతంబు తుదముట్టింతును. చూడు మే నిదె నీవు చూచుచుండ నాశక్తిచేత నీమేఁకపోతును గుక్కనుజేసి తీసికొనివచ్చి మీకందఱకుఁ గాంక్షలు దీఱ దీనిమాంసంబున విందుచేసి మీచేత నిప్పుడె మెప్పించుకొందును. తొల్లింటికాలంబున నొకమర్కటంబు మకరంబును మోసపుచ్చి కాదే తనప్రాణంబులఁ గాపాడుకొనెను. మీకక్కథ వక్కాణించెదఁ జక్కఁగా వినుండి.

పశ్చిమసముద్రతీరంబుననుండు నడవియందు బలవర్ధనుఁడను ప్లవంగపుంగవుం డొకండు వసియించుచుండును. ఆతండు వార్ధక్యంబున హీనసత్త్వుండగుట చూచి యాతని జ్ఞాతులు సర్వముం దోఁచుకొని యిల్లువెడలనడఁచిరి. బలవర్ధనుండును నడవులపాలయి పోయి పోయి, తపతీనదంబుతీరంబున ఫలభరితంబైయున్న యొక్క మేడిచెట్టు నాశ్రయించి, తత్ఫలాహారంబున శరీరధారణంబు గావించుకొనుచుండెను. ఇట్లు ఫలమాత్రమునఁ బ్రాణభరణము చేసికొనుచు నాయుదుంబరవృక్షముమీఁదఁ జిరకాలము నిర్విచారముగానుండి, యొక్కనాఁడు పండ్లుదినుచుండ వలకేలం బట్టుకొన్న పండు ప్రమాదవశంబునం జాఱి నీరంబులంబడి బుడబుడ శబ్దం బొక్కటి పుట్టెను. వానరమున కానినదము శ్రవణానందముగా నున్నఁ దన మర్కటచేష్టలు

బయల్పడ బలవర్ధనుం డవారిగ వారిలోపల ఫలములఁ బడవేయఁజొచ్చెను. దైవవశంబున నావేళనె ఛాయకయివచ్చి చెట్టుక్రింద నీడం బండుకొనియున్న క్రికచంబను మకరం బొకపండు గొని చప్పరించి జిహ్వాకింపుగా భక్షించి రుచిమరిగి మఱియు నోరూర వానరము రాల్చుఫలములనెల్ల మెల్లమెల్లఁగా నాలుకత్రిప్పుడుల్ల నారగింపసాగెను. ఇట్లు ఫలాపేక్షంజేసి యామొసలి ముసలికోఁతితో మైత్రిచేసికొని, యిల్లును వాకిలియు మఱచి యాలుబిడ్డలం దలపెట్టక నెలలకొలంది నచ్చటనే కాలక్షేపము చేయుచుండెను. అంత గృహంబున నాతని గృహిణి దుస్సహంబగు పతివిరహంబునకుం దాళఁజాలక పెనిమిటిం దలఁచుకొని యహోరాత్రములు నేత్రములనీరు సంతతధారగాఁ గారనేడ్చుచు, నొక్కదూతిం బిలిచి ప్రాణనాయకుని విలంబనకారణం బారసి యాతని సుఖవార్తను జెవులవేసి మేనం బ్రాణంబుల నిలుపుమని బహువిధంబులఁ బ్రార్థించెను. ఆదూతికయు నతిరయంబునం గదలి వెదకుచువచ్చి యామేడిచెట్టునీడను గోఁతితోఁగూడనుండి వేడుకమాటలాడుచున్న క్రికచునిం జూచిపోయి, దీనాననంబుతో నాభామినిని యడుగులంబడి, "మగువా! నీమగఁడొక కోఁతిముగుదం దగులుకొని మగుడ నెలవునకు రాఁజాలకున్నాఁ"డని, ఉన్నవి కొన్నియు లేనివి కొన్నియుఁ గల్పించి గ్రుడ్లనీరుగ్రుక్కుకొనుచు వినిపించెను. పతి యొండొకసతిం దవిలియున్నాఁడన్నపలుకులు ములుకులవలెఁ జెవిసిబడినమాత్రమున నుల్లము ఝల్లున నొల్లఁబోయి యుల్లనఁ దెలివొంది యామొసలిచెలువ చెలువుని నడతం దడవి మనమెరియ వెచ్చనూర్చుచుండెను. ఇచటఁ గ్రికచుండును దూతికయే తెంచి దవ్వుల నిగుడిపోవుట దూరమునుండి పొడగని గుండెలు తటతటంగొట్టుకొన, అద్ది సదనంబునకుం జని తనమీఁదఁ గామినితో నేమినేరములు చెప్పెనో యని యచట నిమిషమయినఁ గాలునిలువక, వడివడి న్సంగడికాని

ఏడుకొని, యింటికేగునప్పుడు శూన్యహస్తములతోఁ బోఁగూడదని చేడియకు నూడిదగా నిడఁ గొన్ని మధురతర పరిపక్వఫలంబులం గొని పుటాపుటిం జనియెను. ఈలో నాయకరాంగన తనచెలులవలనం బతి రాక మున్ముందె యెఱింగి, చెలికత్తియలు నూరెలం జేరి విలపించు చుండ, మూసినకన్నులు తెఱవక పడియుండి మూలుగుచుండెను. క్రకచుండును దారం దారసించి కాంచి హృదయంబు పగిలి, నోరు గద్గదికం దగులువడ బడఁతిం బిలిచి యలబ్ధప్రతివచనుండయి, తత్తరంబున నిదియేమని చెలికత్తియల నడిగిన నుత్తరము లిట్లనిరి. "నీవు వెనుక మఱచి, పోయినపోకగాఁబోయి యింటియొద్దఁ బెండ్లామేమయిననుసరే యనుకొని నెలదినములనుండి బొత్తిగా నిల్లు త్రొక్కిచూచకుంటివి. నీవరిగిన మఱునాటిదినము మొదలుకొని నీభార్యకుఁ దీఱనివ్యాధి పట్టుకొని దినదినక్రమమున రోగము ప్రబలి నేఁటియుదయమునుండి మాట పడిపోయినది. తెవులు కనఁబడినది మొదలుకొని రాత్రియనక పగలనక తిరిగి, కన్నకన్నవారి కాళ్లెల్లం బట్టుకొని సొమ్మునకు వెనుక ముందులు చూడక మేము మాచేతనయినపని లోకములోలేని సిద్ధౌషధములనెల్ల నొకటికాదని యొకటిఁ బోయించితిమి. అంతవార మింతకంటె నేమిచేయఁగలము? వేసినమందులెల్ల నేమూలఁబడుచున్నవో కాని లేశమయినను గుణము గపడలేదు. మందులు పోసిపోసి విసిగి వైద్యులు కడచికిత్సయొకటి చెప్పిరి. కోఁతిగుండెకాయ నేయుపాయము చేతనైనను సంపాదించి దానిని పాలతో నాలుగుదినములు సాయంసమయమున సేవించుచువచ్చిన రోగము నిశ్శేషమయి యాయువతి బ్రతుకఁగలదనియు, లేకున్న జీవితాశ వదులుకొనవలసిన దనియుఁ దెలియఁజెప్పిరి. చెడఁగాఁ జెడఁగాఁ గాపురములుగావు. మేము చెప్పవలసినది చెప్పితిమి. ఇంక నేపాట్లుపడి వానరహృదయము తెచ్చి భార్యం బ్రతికించుకొనెదవో మీఁద నీయిష్టము." అనినం గొంతెండవ నిశ్చే

ష్టితుండయి వితాకుగదిరియుండి, యేమియుం బాలుపోక యాకసంబు వంకఁ దిలకించి పరిపరివిధంబులఁ జింతించి తలపంకించి, యెట్లునుఁ బోక తీఱదని నిశ్చయించి, వానికడ నోరు మెదల్పలేక కదలిచనుచు మార్గంబున నిట్లు చింతించెను: "ఇంట భార్యచూడఁబోయిన వచ్చెదుప్రాణముతోను బోయెదు ప్రాణముతోను నున్నది. వైద్యులో యసాధ్యమయిన యౌషధముం జెప్పిరి. సాధ్యమయ్యెంబో నెయ్యునిం బొలియించునంతటి పనిపుట్టెను. బలవర్ధనుఁడు దక్క నాకు మఱియొక్క కోఁతి యెక్కడఁ జిక్కును? వానరహృదయ మెత్తెఱంగునఁ దెత్తును? లేక యీయవస్థలోనున్న సన్నుతాంగి నట్లు మందుసేయక బలవంతముగాఁ జంపుకొనేర్తును? భార్యనిమిత్తము మిత్రద్రోహము చేయుట తగవగునా? కాదని యొప్పరికించిన నిష్కారణముగాఁ బండువంటి కాపురము కూలిపోవుచున్నది. మిత్రవధంబు దురితంబులలో నెల్ల దురితంబు; జాయ తనకారణంబులో నర్థంబగుటం జేసి యాలింగోలుపోవుట యాత్మవధంబుకంటెను పాతకంబు. లోకములోఁ దన్నుమాలినధర్మము లేదుగదా? సూక్ష్మదృష్టి విచారింప మిత్రునిప్రాణంబులు గొనియైనఁ బ్రాణేశ్వరి ప్రాణత్రాణంబుగావించి యిల్లునిలువఁ బెట్టుకొనుటయే యుచితము." అని కృతనిశ్చయుండయి పదియడుగులు నడచి యంతటి పాపంబున కొడిగట్ట నొకపట్టున మనసొప్పక డోలాందోళనంబునొందఁ గ్రమ్మఱం గొంతవడి విచారించుచు నిలువంబడి, కడకుఁ బాపనిశ్చయుండై బలవర్ధనదర్శనోద్యోగంబున నేగుదెంచిన చెలికానిం గని యావనచరవల్లభుం డిట్లనియె: "మిత్రమా! చిత్రమయ్యెడును. కళత్రముం జూడ వేడుకపడి గడియకింద నే చని యింతలోనే యేల తిరిగివచ్చినాఁడవు? నీరాకకుం గల కారణము తెలుపుము." అనిన నాయక్రంబు వక్రంబుగా నవ్వి యిట్లనియె: "నీచేత ననుజ్ఞాతుండనయి మందిరంబునకుం జని నాసుందరింగని యామందా

నందంబున నిచ్చిన స్వాదుఫలంబుల నొసంగిన నంతరంగంబునఁ బొంగి యాయుంగన కొన్ని మెసంగి వానిరుచి కచ్చెరువడి "యీపండ్లెక్కడివి? వీని నీకిచ్చిన పుణ్యాత్ముఁడెవ్వఁడు? నీవిన్నినాళ్ళుదాఁక నెక్కడమసలితివి? చెప్పు" మనిన, నేనిట్లుచెప్పితిని: "తపతీనదియొడ్డుననుండు మేడిచెట్టు మీఁద బలవర్ధనుం డనుతరుచరసత్తముండొకఁడుకలఁడు. అతఁ డనింద్యచరిత్రుఁడు; స్నేహపాత్రుఁడు; నాకుం బరమమిత్రుఁడు. ఆదయాళుని యాదరణంబున సమస్తము మఱచి యాతనికడ నపూర్వసుఖం బనుభవించుచు నిందాఁక వదలి రాలేకుంటిని. ఆమహామహుండు నన్ను సాంత్వవచనంబుల వీడుకొలిపి యమృతోపమానంబులగు నీఫలంబులనిచ్చి నీయొద్దకుం బుచ్చెను." అని నీయుపకారకృత్యంబులు పొగడుగతిం బొగడి నీసుగుణసంపదను సహస్రముఖంబులఁ గొనియాడితిని. నీచెలియ లావలుకులువిని నన్నుఁగినిసి 'ఓయి! కృతఘ్నుఁడా! సుహృత్తముఁడైన యావనచరోత్తముని నీతోఁడఁగూడ మనభవనమునకుం గొని వచ్చి మనపాలిటి వేలుపుంబోలె బూజించి జన్మసాఫల్యంబుఁ గాంచక యాచెట్టుమీఁద నొంటిం దిగవిడిచివచ్చితివే? ఇప్పుడపోయి యాకపికులగ్రామణికి నామ్రొక్కని మ్రొక్కి యిక్కడకుందోడితెచ్చి మఱినాతోడ మాటాడుము.' అని వదరి నన్నిచ్చటకుం బంపిన నిన్ను వెంటఁబెట్టుకొనిపో వచ్చితిని. నాప్రార్థనం బంగీకరించి వేగమ మదీయాగారంబునకు విచ్చేయుము పోదము." అని యాకపటాత్ముండు మిథ్యావినయంబునఁ బలికిన నావానరుండు నెయ్యునిమాట కడ్డమాడలేక యియ్యకొని యిట్లనియె: "క్రకచా! నాకు నీయిల్లు లాఁతియిల్లుకాదు; నీయగారంబున కరుదెంచి నీవలని సత్కారంబులం బడయుటకు నాకేమియు నడ్డంకిలేదు కాని యొక్కప్రతిబంధముమాత్రము కనఁబడుచున్నది. నేను వనచరుండనయ్యును నీవనంబులనె చరియింపఁగలనుగాని మీరుండు వనంబులఁ జరియింపఁజాలను.

మీగృహంబున కెట్లు రాఁగలుగుదునో చెప్పుము." అనిన మకరంబు కరంబును మిన్నువంకఁ జూచి యాలోచించి యిట్లనియె: "నేనంత విచారింపక నిన్నుఁ బిలుచుకొని పోఁదలఁచినవాఁడనుగాను. నాయిల్లు నీకు రారానిచోటు గాదు. మేముండునది యీయేటిలంకలోని యొక సుందరమందిరము. దానిచుట్టుపట్టుల ఫలవృక్షము లనేకంబులు గలవు. ఆదీవి మనోజ్ఞకం బేమని చెప్పుదును? అది భూతలస్వర్గంబు నాఁ జూడ్కికి వేడ్కగొలుపుచుండును. తేపునుమాపును మామందిరంబున సపర్యగొనుచు నిచ్చవచ్చినప్పుడెల్ల నందువిహారంబు సలుపుచుండ వచ్చును. మార్గంబున నీకొక్కయపాయంబుఁ గలుగకుండ నిన్ను నావీపుమీఁద నెక్కించుకొని యుపాయముగాఁ గొనిపోయి మాయావాసంబుం జేర్చి నీచెలియ లత్యంత తాత్పర్యంబున నావహించిన శాకపాకంబులతోడి భక్ష్యంబుల నుపాయనంబుచేసెద. నీసోదరి మనరాక కెదురుచూచుచుండును. రమ్మా పోయివత్తము' అనిన మాఱుమాటాడక యాకీశలోకేశుండు వృక్షావతీర్ణుండయి క్రకచుని వీపునందూఁకెను. దూఁకుటయె తడవుగా మకరంబు సుకరంబుగా వానరంబును వెన్నుననిడుకొని చనుచుఁ దెన్నునఁ దనలోఁ దానిట్లు పలుకఁజొచ్చెను. "అయ్యయో! ఎంత దారుణకర్మంబు గావింపఁ జూచుచున్నాఁడను! ఒక్కయూఁడుదానినిమిత్తము మిత్త్రముం దోరించి ఘోరపాతకంబు కట్టుకోవలసివచ్చెఁగా? ఇఁక నేనేదుర్గతికిం బోదునో యెఱుంగను. ననువంటి దుష్టాత్ము లెందైన నుందురే? దైవమా! నేనేమి నిందలపాలుగావలయునో." అని యారెలుంగున ననుకొనుచు ఖిన్నహృదయుండై చనుచుండఁ గపివరుండించుక గ్రహించి "మిత్త్రుఁడా! ఇప్పుడు నీమోముజాడఁ జూడ నొండొకవిధంబుగాఁ దోఁచుచున్నది. నీయందు మునుదున్నయుత్సాహంబు గానరాదు. చిత్తంబు విచారాయత్తంబయి తత్తరించుచున్నట్లు కనుపట్టుచున్నది.

దేహములాధివ్యాధి జరాన్వితములు; గృహంబున నాసహోదరి
సేమమున నున్నదిగదా?" యనెను. క్రకచుండు పలుకులఁ దడబా
టుపడుచు 'నీచెల్లెలు కొంచెము వ్యాధిబాధితయయి యున్నద'
నెను. అంతటి యల్పరోగమునకా నీమొగ మింత చిన్నపోయినది?
చీటికిమాటికిఁ దాలిమిదిగనాడుట మగవాఁడిగాదుగదా' యని బలవ
ర్థనుండు పలికెను. 'ప్రబలవ్యాధి పీడితయయియే యున్నద' ని
క్రకచుండు సందేహించుచుఁ బలికెను. అంత నశ్రుమిశ్రితాక్షుం
డయి వానరాధ్యక్షుండు 'వైద్యులం బిలిపించి వేగిరము దివ్యౌ
షధ ప్రయోగము చేయించినావు కావా?' యని యడిగెను.
ఏమిమాయయో యెఱుఁగను; వైద్యులెంతమంది యెన్నిమం
దులను వేసినను గుణ మియ్యలేదు—నిన్నట్టు వీడ్కొనిపోయి
చూచునప్పటికి నీచెలియలు యమయాతన పడుచున్నది. నాకుం
జూడ నీరోగముకుదిరి జీవించుటయె కష్టముగాఁదోఁచుచున్నది." అని
క్రకచుండు బదులుచెప్పెను. విని వనచరుఁడు "ఇదియేమి? మిత్రుఁడా!
ఇంతవెఱ్ఱిపనిచేసితివి? ఇంటభార్యయిట్టియవస్థయం దుండఁగా మందు
మాకును విచారింపక యింటివిడిచి మిత్రునియొద్దకు రాఁ జిత్త మెట్లొ
ప్పెను? విందునకుఁబిలువ నోరెట్లాడెను?" అని మందలించెను. 'ఘన
వైద్యులు కొందఱు కోఁతిగుండెకాయతో మందీయవలెనని చెప్పు
చున్నారు. అందునిమిత్తమయి వచ్చితిని' అనియాక్రకచుండు శోకవ్యా
కులిత హృదయుండగు కతంబున మఱపోయి తనగుట్టు బయలఁబెట్టెను.
ఆమాట విన్నతోడనే ప్రాణములు గలఁగఁబాఱ మేను చెమర్పఁగొంత
వడి యామర్కటంబు దిగ్భ్రాంతినొందియుండి యంతలో డెందంబు
కుందు డిందుపఱచికొని 'అయ్యో! ఖర్వాటుఁడు సూర్యాతపమునకు
సహింపలేక తాళవృక్షచ్ఛాయకుంబోవఁ దాటిపండుపడి తలపగిలి
నట్లు దైవోపహతుండగువాఁ డెందుఁబోయినను నాపదలు వెంట

వచ్చునుగదా! అడవినివిడిచి మృగసంచారము సహితములేని సము
ద్రతీరముం జేరియుఁ మృత్యుముఖప్రవిష్టుండనైతిఁగదా' యనివగచుచుఁ
దెచ్చికోల్బీరంబున నిట్లనియె. "క్రకచా! యెంతపిచ్చిపనిచేసితివి. వానర
హృదయంబుకొఱకు వచ్చినవాఁడ వామాటనించుక మిత్రునిచెవిని
వేయవలదా? ముందె చెప్పిన మఁదిమి గదిరియుంట నోర్మియలేక మేడి
చెట్టునందవిలించి యుంచిన నాగుండెకాయ నప్పుడ కూడఁ గొనివత్తు
నుగదా? నీమనోగతంబు నెయ్యునికడ న్మఱుఁగుపఱిచి పనిచెఱిచితివి.
ఇట్టినీవు నీకళత్రమునకు శత్రుఁడవుగాక మిత్రుఁడవే? మనకింతవఱకు
నడిచినదంతయు వృథాత్రిప్పట యయ్యెను. అయిననేమి? శీఘ్రంబ
మరలి మేడిపొంత కరుదెమ్ము. గుండెకాయం గొనివత్తము." అను
మాయమాటలు నమ్మి మకర మావానరమ్మును గ్రమ్మఱ మేడికడకుం
గొని తెచ్చివిడిచెను. ఇఁక ప్రాణములు దక్కెనవని యామర్కట
మెక్కువడి భూరుహంబు నెక్కి వెక్కిరించుచు, హృదయమును లేదు
గిదయమును లేదు పోపొమ్మని క్రకచుని గద్దించెను. అదిచూచి
మొసలి మోసముం దెలిసికొని యేపలనను మోసమెట్టిదో యెఱుఁ
గని నన్నును నీముసలికోఁతి యిట్టె మోసపుచ్చెఁగాయని వగచుచుండఁ
బ్లవంగమిట్లనియె. "నీవు ప్రసాదపురస్సరముగా నెన్నెన్నియో యుప
చారవాక్యంబులు పలికి నిటలతటఘటితాంజలివై నీయింటికి రమ్మని
దేవురించుటంజేసి, పాపపు మోమోటమి నోరు నొక్కి రానననలేక
మోసపోయితినిగాక నన్నుఁబ్రతారింప నీతరమగునే? ఓరిమూఢాత్మా!
మాటదాఁటకవచ్చి చేపడినవాఁడె తప్పించుకొనిపోయెనుగదా యని
సంతాపంబు నొందక యీపాటినీదారింబొమ్ము. ఒక కూర్మముచేత
నక్కయంతటిది మోసపోయినది. ఇఁక నీవనఁగా నెంతవాఁడవు? విన
వలతువే నాకథఁజెప్పెద వినుము."

కర్ణాటకదేశమునందుఁ గావేరియను నదియొక్కటి ప్రవహించుచుండును. సాగరసంగమమునకు సమీపంబునఁ దత్తీరంబున నొక్కవటమహీరుహము గలదు. ఒకనాఁటిమధ్యాహ్నసమయంబున నొకకమఠంబు జలంబులు వెడలివచ్చి యచ్చెట్టునీడను సుఖముగానిద్రించుచుండెను. అప్పుడు తత్ప్రాంతకాంతారంబుననుండు ఫేరవం బొక్కటి యాఁయేట నీరువట్టు మాన్పుకొనంజనుదెంచి తీయనిపానీయంబు లాప్యాయనంబుగఁ బానంబుచేసి యాసమీపపాదపచ్ఛాయం బవళించియున్నతాఁబేలుం గాంచి పరమసంతోషంబున మెల్లమెల్లగాఁ డాయుచుంబఱతెంచి యేమఱుపాటున దాని వీఁపుమీఁదఁ దనపాదంబు నూఁది త్రొక్కెను. అంత నాతాఁబేలు మేలుకని కీలెఱింగి కాలునుం గేలునుం దటాలున ముడుచుకొని తల పొట్టలో నిముడుచుకొని కదలమెదలకుండెను. క్షుధార్తంబగు మృగధూర్తంబును బదంబున దాని నదిమిపట్టి యిట్టట్టుపొరలించుచుఁ గోఱలు మొనకలువాఱఁ గొఱుకుచుఁ గూర్మంబుమర్మంబులు భేదింపఁజాలక చాలసేపు విడిచిపోవను మనసురాక క్రిందను మీఁదను బడుచుండెను. అక్కరణి నది మిక్కిలి చిక్కులు పడుచుండ నక్కూర్మం బెక్కరణినైన నీముక్కిడినక్కను దక్కవెట్టి ప్రాణంబులు దక్కించుకొనెదఁగాకని తలంచి యించుక యాలోచించి మాయయుప్పవడ నిట్లనియె. "ఓజంబుకోత్తమా! తత్త్వం బెఱుంగంజాలక యేల యీలాగున వృథాప్రయాసంబు పడియెదవు? నీవీకైవడి వేయేఁడులుకొఱికినను నాయొడలు నీకుఁ గొఱుకుడు పడఁగలదే? నీవేవిధంబునను నసువధించి యాపోవ నామాంసంబు మెసవక యవలఁబోవని తలపోసి యీమానుగడపయి నాసను గోసి యనాయాసమరణంబునొంద నిశ్చయించుకొన్నాఁడను. విషములోని బ్రతుకు; మాకెప్పుడును మృత్యువు శిరసుపై నాడుచుండును. కాఁబట్టియాఁకొన్న మహానుభావునకు నీకొక్కచక్కని యుపాయం బుపదే

శించెదను వినుము. నన్ను గ్రన్ననంగొనిపోయి నీరంబులం జేరిచి కొంతతడవందు నాననిచ్చిన, నామేను వెన్నవలె మెత్తనయి నిమిషములో నీచిత్తమువచ్చినట్లగును. అప్పుడు కడుపార నామాంసంబుతో సుఖపారణచేసి నీవలసినచోటికిం బోవచ్చును. అట్లుచేయుము. అనిన గోమాయువును మాయావాగురం జిక్కుకొని యక్కపటవచనంబులు వేదవచనంబులని నమ్మి యదియ కార్యమ్మనుకొని తాఁబేలును బేలుపోయి జలంబులం బడవైచియుఁ, గొంత మెలఁకువగలిగి పట్టు విడువక గట్టిగాఁ దన ముంగాళ్ళు దాని వీపునన్మోపి పండ్లయూటలు ద్రావుచు దానిమీఁదనె కన్నిడి ముహూర్తమాత్రంబు నిలిచి మరలఁ గొఱికిచూచి దానిబొరుసు పండ్లకు సాధ్యముగాకున్నఁ గమఠంబున కిట్లనియె. "తడవాయెను: నిన్న జలంబులనిడి యొడలుమెత్తపడినఁ గడుపడింగుడిచి నడపవలెనని కాచుకొని యున్నాఁడను. ఏవేళకును నీమేను నానుజాడ గానరాకున్నది. ఏమిచెప్పెదవు?" అనినఁ గచ్ఛపం బిట్లనియె. "మిత్రుఁడా! నీవు నావచనంబులయందు గుఱియుంచక వెన్నుమీఁద రెండుపాదములును దిట్టముగాఁ బెట్టియున్నవాఁడవు. నీరంట వలనుపడకుండ వెన్నునకెల్ల సరిపోవ దారుణముగాఁ జరణంబులు నిలిపియుండ, నామేనెట్లు నానఁగలదు? నీకోరిక యెట్లీడేరఁగలదు? ఇందు నాదోషంబు విసంబునులేదు. నోటిశనిచేత నీవే యింత తడవు నపనమ్మికపడి చెడితివి. అయిన నిప్పుడేమాయెను. ఇకనైన నామాటనమ్మి వెన్నుమీఁది పాదంబులెత్తి క్షణమాత్రము చేరువం గూరుచుండి చూచుచుండుము. ఇప్పుడె పులఖండంబులఁబోలు నాపలఖండంబులతో విందారగించి యనాయాసంబుగాఁ బోవచ్చును." అనిన నామృగాలంబు కూర్మంబు వాఙ్నిచయంబులు నిశ్చయంబులుగా వగచి తదీయోపదిష్టప్రకారంబున వెన్నుపై నిడియున్న యడుగుదోయిని

మెల్లఁగాఁదీసెను. తీసినతోడనే ప్రాణంబుల దక్కించుకొని యక్కమఠంబు శరవేగమునంబఱచి లోతునీళ్ళంబడియెను.

అనిచెప్పి యామర్కటము మఱియు నిట్లనియె. "ఓరీ! మకరాధమా! మోసములకెల్ల నిధియగు వంచకమే యిటు వంచింపఁబడఁగా, నీవంటి పుట్టుగ్రుడ్డు మోసపోవుట యొక యక్కజమా? చాలుఁజాలు. నీతోడ మైత్రిచేసినందునకు ఫలము తోడనె కలిగినది. ఇఁక నీమైత్రిని నీయొద్దనె యుంచుకొమ్ము. లోకవిఖ్యాతసత్వుండనయ్యు దైవవంచనచేత రాజ్యంబుఁ గోలుపోయి త్రాణచెడి రిపులతోఁ బడలేక కళత్రపరిముఖసుఖవిముఖుండనై లేచివచ్చి నిలువనీడయుఁ ద్రాగ నీరునుగానక యేకాకినై యడవులుపట్టి తిరిగితిరిగి కడకీవృక్షంబుఁజేరి స్వచ్ఛందాహారంబున నుదరపూరణంబు గావించుకొనుచుఁ గుల గోత్ర నామంబులు దాఁచుకొని మొన్నటిదాఁక కాలముగడపుచుండి, నీపెద్ద తనంబుచూచిబుద్ధిభ్రమసి కుత్రివంచకుఁడవని తెలియంజాలక నీతోడి సఖిత్వంబంగీకరించితిని. నీవును బాపాత్మురాలైన నీభార్య దుర్బోధ చేతఁ జెడుబుద్ధిపుట్టి, కుటిలోపాయంబున నన్ను మట్టుపెట్టఁదలఁచి, మాయింట విందారగింతువుగాని రమ్మని నచ్చికబుచ్చికలాడిన నేనా మర్మమెఱుంగక నీమందిరమ్మునఁ దిరమ్ముగాఁ దలదాఁచుకొన నిశ్చయుఁడనయి నితాంతసంతోషంబున బయలుదేఱి మధ్యమార్గంబున నాకారవికారాదులచే భవదీయంబగు మనోవ్యవసాయం బూహించి పూర్వపుణ్యవశమున నీయుపాయంబు తోఁచఁబట్టి బ్రతికి, పులి నాకి విడిచినవానిఁగా భావించుకొనుచున్నాఁడను. ఆఁడువారు మంచియెఱుఁగరు; చెడ్డయెఱుఁగరు; పట్టి కుచ్ఛితములుపన్ని తమ పట్టినపట్టు సాధించుకొనఁజూతురు. నీవు నాతోడిచెలిమిం జేసి యిల్లు పట్టకున్న నన్నేలాగుననైనఁ జంపింపఁదలఁచి యిది యంతయు నీభార్య పన్నిన

పన్నుగడయైయుండును. దేహములు బుద్బుదప్రతిమంబులు; పరువము ఫేనసదృశంబు; సంపదలు తటిచ్చంచలంబులు; అలంకారంబులు భిత్తిచిత్రంబులు; దారపుత్రాదులా శ్మశానగమనులుగాని యాఁపయిని వచ్చువారు కారు; ధర్మమొక్కటియే తోడవచ్చి తన్నుఁగాచునది. అట్లయ్యును నీవు తగవును ధర్మంబును దలపోయక సద్యఃపాతియగు తనువును నమ్ముకొని కీర్తిశరీరమున్విడిచి నిత్యంబగు సఖ్యాతి గడియించుకొంటివి. ప్రాణాధికుఁడయిన మిత్రునినే యిట్లుచేసిన పరమసాహసికునకు నీకు నితరులు తృణకణంబులు. మీఁద నీవేమిగతిఁబోవువాఁడవో! నీయట్టి మిత్రద్రోహిం జూచుచున్న నఘం బొదవును. ఇఁక నీవు నాముందఱనిలిచి నన్నుఁ గనలింపక, వేవేగ నీయింటిత్రోవఁబట్టి పొమ్ము." అని ముక్కను మొగమునుజూడక దూఱనాడి, నిరుత్తరుంజేసి యామొసలితేని నక్కడనుండి, సాగనంపెను. క్రకచుండును నిస్పృహుండై దిక్కులు చూచుచు దోయిడి చేతులన్నగిడి నిజనివాసంబునకుం జనియెను.

కాఁబట్టి మోసముచే నెట్టిపనినైన సాధింపవచ్చును. నాయందనుగ్రహించి మీరందఱు నాకొక్క సాహాయ్యమును మాత్రము చేయుఁడు. మీరందఱును ముందుగాఁబోయి బ్రాహ్మణుఁడు చను మార్గమునందు దూరదూరముగా నిలిచి, ఆతఁడు మీసమీపమున నుండిపోవునపుడు 'విప్రోత్తమా! కఱికుక్క నేలకొనిపోవుచున్నా'వని ప్రశ్నచేయుఁడు. ఇంతమాత్రము మీరు తోడుపడితిరా, మిగిలిన కార్యమును నేను జక్కఁబెట్టెదను. అని యావృద్ధవంచకుఁడు పలికెను. మంచిదని యాపనికినమ్మతించి, తక్కినవారందఱును బ్రాహ్మణున కగపడకుండంజని యాతఁడు వచ్చుదారిలో నందందుఁ గూరుచుండి, యాతనిరాకం బ్రతీక్షించుచుండిరి. ఇంతలో బ్రాహ్మణుఁడును మేఁకపోతు నీడ్చుకొన్ని, మొదటివంచకుఁడున్న తావునుండి పోవుచుండెను,

అప్పుడు వాఁడు: “ అయ్యో! మీరుచూడఁబోయిన బ్రాహ్మణోత్తములుగానున్నారు. ఈకఱికుక్క నేలముట్టుకొని తీసికొనిపోవుచున్నారు?” అని యడిగెను. అందున కాబ్రాహ్మణుఁడు నేత్రాంతంబులఁ గెంపుగదుర, “ చీచీ! త్రాగుఁబోతా ; దురాగతభాషలు పేలకుము. నేనధ్వరార్థము కొనిపోవుచున్న యీపవిత్రమయిన ఛాగమును అపవిత్రమయిన శునకమునుగాఁ బలుక నీకు నోరెట్లువచ్చినది ? పో పొమ్మని, యామాటలను లక్ష్యముచేయక తనత్రోవం బోవుచుండెను. మఱినాలుగడుగులు సాగినతరువాత రెండవధూర్తుఁ డెదురువచ్చి మస్తకన్యస్తహస్తుఁడయి నమస్కరించి, బ్రాహ్మణునివంకఁ జూచి, “స్వామీ ! మీరుసర్వముఁ దెలిసినవారుగదా! ఈనల్లకుక్క నెగ్గులేక ముట్టుకొనుచున్నారేమ”ని పలికిపోయెను. అందున కావిప్రుఁడు డెందములో నించుక సందేహించి, వానిమాటకు మాఱుచెప్పక మేకం గొనిపోవుచుండెను. ఇంతలో మూఁడవవాఁ డెదురుపడి, “ ఇదియేమి ? బావఁడా ! ఇంత యక్రమమునకు లోపడినావు. నీవెత్తినది బ్రాహ్మణజన్మముగదా ? అట్లయ్యును గులశీలముల నేటఁగలిపి లోకులెల్లనవ్వఁ బట్టపగలు రాజవీథింబడి యీయపవిత్రమయిన వేపి నెచ్చటికీడ్చుకొని పోయెదవు ? ఈరాజ్య మేమిపాపము చేసెనోకాని కులాచారధర్మములు నిర్మూలములయి పోవుచున్నవి.” అని పదరెను. అంతనాయసంతాసురుఁడు మతివికలత్వంబునొంద శంకాభగ్నుఁడయి, “ ఒకరుకారిద్దఱుగారు; కన్నవారెల్లను దీనిని వేపి యనుచున్నారు. నాకొకవేళ మతిభ్రమజనియింపఁబోలు” నని చింతించుచు, ఉల్లము ఉయ్యాలలాగున నూఁగ నిటునటుం జనఁదోఁచక యనుమానించుచు నిలుచుండెను. మొదటినుండియు బ్రాహ్మణు నెడఁబాయక వెంబడించివచ్చుచున్న యావృద్ధవంచకుఁడు, తనప్రయత్నము ఫలోన్ముఖమునకు వచ్చెఁగదా యని సంతోషించి, బ్రాహ్మణునకు వినఁబడునట్లుగాఁ జేరువనున్న

తోడుదొంగతో నిట్లనియె: “ పాపమీముగ్ధబ్రాహ్మణుని వెఱ్ఱివానిం జేసి యెవ్వరో యిట్లు కుక్కనొకదానిం గట్టిపెట్టిరి. చూచితివా యీతనిదురవస్థ?” అని, విప్రుని యకార్యకరణమునకు వ్యసనపడునట్లు పలికి పకపకనవ్వెను. బ్రాహ్మణుఁడామాటలువిని, యిందఱేకవాక్యముగాఁ జెప్పినదబద్ధము కానేరదని నిశ్చయించి, తన ప్రమాదమునకు లోపల నొచ్చుకొనుచు యజనచ్ఛాగము నచటనే విడిచిపెట్టి, మరల వెనుకకుంబోయి ధూర్తులందఱుఁ గొలంకుకెలంకున జేరినవ్వఁ దటాకములో స్నానముచేసి శుచియై తడిబట్టలతో నింటికిఁబోయి, పాపపరిహారార్థము గాయత్రిజపించుకొనుచుండెను. ధూర్తులామేకపోతుం గొనిపోయి, చంపుకొని తినిరి.

అని మేఘవర్ణుండు చెప్పినవిని, చిత్రవర్ణుఁడు మఱియు నిట్లనియె. నిమిషకాలము శత్రువుతోఁ గలిసియుండుట, యెంతో ప్రాణాంతముగా నుండును. అట్టిస్థితిలో, నీవంతకాలము హిరణ్యగర్భుని వీట నిర్భయముగా నుండఁగలుగుట చూడ నత్యద్భుతముగా నున్నది. శత్రుమధ్యమునఁ జిరకాలము నీవెట్లు గుండెకుదిరియున్నవాఁడవో తెలుపుము.” అనిన, మేఘవర్ణుండు సవినయంబుగా నిట్లనియె. స్వామీ ! కార్యార్థియైయున్నవాఁడు స్వప్రయోజనమును ముఖ్యముగాఁ జూచుకోక యెవ్వరెన్ని బాధలు పెట్టిన నోర్చుకొని శత్రువును స్కంధమున వహించి మోచియైన స్వకార్యము నుద్ధరించుకొనును. పూర్వమొక వృద్ధసర్పము తనకార్యమునిమిత్తము కప్పలను మూపుపయింబెట్టుకొని మోసి, కడపటఁ దనమనోరథమీడేర్చుకొనలేదా ? దేవరకాకథఁ జెప్పెదను జిత్తగింపుఁడు.

కాంచీపుర సమీపంబుననుండు జీర్ణోద్యానంబునఁ దడవుల నుండి మందవిషుఁడను విషధరవల్లభుండొకఁడు వాసముచేయుచుండును. అతఁ డొక్కనాఁడహర్ముఖంబున నాహారాన్వేషణార్థంబు సంచా

రంబు వెడలి, ఒక్కచోట భేకకలకలంబులు మిన్నుముట్ట గంభీరజలం
బుల నలరారు సరోవరంబు పొడగాంచి, యందుఁ బ్రవేశించి యామం
డూకంబుల నెల్ల భక్షించుమార్గంబు దొరకక, కొండొకవడి చింతించి
యొక్కయుపాయం బూహించి తత్తీరంబున నేలపై ఫణంబువాల్చి
వ్యాధిగ్రస్తుని విధంబున మూల్గుచుఁ బడియుండెను. అదిచూచి జల
పాదుండను మండూకస్వామి చేరవచ్చి యిట్లనియె. "ఓనాగకులావతం
సమా! నీవు తలఁచుకొన్న మహాబలునంతవానినయిన నొక్కగ్రుక్క
ను వాతవేసికోఁగలవు. అట్టి నీవిత్తఱిఁ గప్పలు కుప్పతిప్పలుగా
మ్రోల దుముకులాడుచున్నను భక్షింప నొల్లక, ప్రాణములు కన్ను
కొలుకులలోఁ బెట్టుకొని పస్తుపడి యుండుట యెంతయు వింతగా
నున్నది. ఇందులకుఁ గతం బెఱింగింపుము" నినఁ గాలాహి యిట్లనియె:
నాకుఁ బ్రాపించిన దుర్దశ మీతోడ నేమని చెప్పఁగొందును. నేనిది
వఱకెన్నఁడును బొట్టకొఱకుఁ బరులను దేహియని యాచించినవాఁ
డనుగాను. నేఁటికాలమునకు నాకు మీవంటివారి ననుసరించి పొట్ట
పోసికోవలసిన దినములువచ్చినవి. వేయేల? ఇఁకముందు మీరనుగ్ర
హించి భోజనమిడిన భుజింపవలసినవాఁడను, లేకున్నఁ బస్తుండవల
సినవాఁడనయినాఁడను. నిన్నటిదిన మర్ధరాత్రంబున నేనాహారేచ్ఛం
ద్రిమ్మరుచుండ, నొకభూసుర కుమారుఁ డాత్రోవను జనుచు దుర
దృష్టవశమున నాతలమీఁద నడుగువైచెను. ఆయవమానమును సహిం
పలేక నేనును బుస్సుమని విషాగ్ను లుమియుచుఁ దత్క్షణంబ యావిప్ర
నందనుని కాలొడిచి కఱచితిని. ఆకాటుతిని విప్రార్భకుఁడు భయాతి
రేకంబున గృహంబులోనికిం బాఱి తండ్రికంతయుం దెలిపి పులుకుపులు
కున నేడ్చుచు విషమెక్కి మూర్ఛిల్లి నోర నురగలుగ్రక్కుచు నేలఁబడి
తెప్పలు తేలవైచెను. బ్రాహ్మణుఁడును గొడుకుం దొడలమీఁద నిడు
కొని యస్తోకశోకమగ్నుండయి పరిపరివిధముల విలపింపఁజొచ్చెను.

అప్పుడాతని బాంధవులు పలుదెఱంగుల దుఃఖశోషణంబులగు భాష
ణంబుల నాతనికి ధైర్యముచెప్పి మరలింప, ఆయర్ధరాత్రివేళఁ జిమ్మ
చీఁకటిలో నూరిమీఁద వెనక్కునీడ్చు పాదములతోఁబోయి విషవై
ద్యుని బిలుచుకొనివచ్చి యాచిన్నవానిని వీఁడు మీవాఁడుగాని మా
వాఁడు కాఁడని వారి పాదములమీఁదఁ బడవైచి, తదనుగ్రహంబున
విషముక్తుఁడయి లేచి కూర్చున్న కొడుకునుజూచి యంతరంగంబు హ
ర్షోత్తరంగంబయిన, 'వీఁడు మీరు పెట్టిన చెట్ట'ని జీవనములిచ్చిన యా
ఘనుని వేనోళ్ళఁ బొగడి వీడుకొలిపి, నామీఁది యాగ్రహం బుడుగక
యాబ్రాహ్మణుఁడు నన్నుద్దేశించి యిట్లనియె. 'ఓపన్నగమా' పున్న
మచందమామనుబోలు నీయర్భకుని మోముచూచి, దయపుట్టక నిర్ఘా
తుకముగాఁ గాటువేయ నీకు నోరెట్లాడెను? సదా రంధ్రాన్వేషణ
మే పనిగాఁ గుటిలగతిన్ వర్తించు పాపజాతికి నీకెట్లు దయపుట్టును?
నిష్కారణముగా విప్రబాలకుం గఱచిన యీదురితంబు నీ దేహ మె
ల్లం జుట్టుకొనెఁ, నీయహంకారవంక మింకునట్లింతవఱకును నీకాహార
ముగానున్న భేకముల నీతల మోపించి దయామతి నవి యొసఁగిన యా
హారమునే నీచేతం గుడిపించుఁగావుత'మని రోషావేశంబున ఘోరశా
పంబిచ్చెను. పాముల బాముల నేమందును? ఆశాపాత్రరంబు లశనిపా
తంబుపోలె నాకర్ణంబులఁ జూడి హృదయభేదనంబుగావింప, నాయొడలు
నావశముగాక కాళ్ళులేనివానివలెఁ గదలలేక మెల్లమెల్లఁగాఁ బ్రాఁకు
చు మీకృప నాశ్రయింపవచ్చితిని. దైవోపహతుండనయి మీపాలఁ
బడిన నన్నుఁ జేయివిడువక, మీవాహనముగాఁ జేకొని యాహారదా
నంబుచేయుచు రక్షింపుచుండిన, ఎప్పుడును మీపాదముల కొలువు
సేయుచుందును. అనుడు జలపాదుండుప్పొంగి యారోహణ కౌతూ
హలంబు తన్నవివేకిం జేయ దుష్టోరగంబు మాయావాగురం దగులు
కొని దాని యునుకువ కీకొనియెను. అంత నమ్మందవిషుండును జలపా

డుని నిజభోగము నపహరించి, కొండొకవడి చిత్రప్రచారంబున నిందు సందుం ద్రిప్పి లేని బడలిక దెచ్చుకొని రొజుచుం దల వ్రేలవైచి యూరకుండెను. జలపాదుం డంతయుంజూచి, నీ వేల యిట్లు నడవం జాలకున్నావని యడిగెను. మందవిషుండు: "స్వామీ! నిన్నటినుండి కబళమాత్రంబయిన నాహారంబు లభింపమిం జేసి, శుష్కోపవాసంబున న్నాడుచు జవసత్వంబులుడిగి జీవచ్ఛవంబనై యున్నవాఁడను. కటికియాంకట నకనకంబగు నాకిప్పుడాహారంబు దయచేసినంగాక, వాహనకృత్యం బెట్లు నిర్వహింపంగలుగుదును? కడుపునిండినమీఁదట మఱి నాచిత్రపదక్రమంబు దేవర చిత్తగింపవలయు." అనిన, నావాక్యంబులు నిజమ్ములని నమ్మి, యంతరంగంబు గరఁగినవాఁడయి జలపాదుం డిట్లనియె, "ఓభుజంగ పుంగవా! నేనొక్కమాట చెప్పెదను వినుము. మధ్యమధ్య నీవు నన్నడుగవలసిన పనిలేదు. కడుపు చిచ్చు దరికొనునప్పుడెల్ల వలసినన్ని మండూకంబుల భక్షింప నొక్కసారిగా నీకిదె యాజ్ఞ యొసఁగినాఁడను. ప్రతిదినంబును నీయిచ్ఛవచ్చి నన్నిటిం గొనవచ్చును. ఇప్పుడు పోయి యథేప్సితంబుగ నాహారంబు గైకొనివచ్చి, మరల వాహనకార్యంబునం బ్రవర్తిల్లుము." అనిన మహాప్రసాదంబని జలమధ్యంబునం బ్రవేశించి, కఱవుదీఱం జఱుకప్పలం గొన్నిటిం గిచుకురనమ్రింగి జఠరానలం బొఱ్చుకొని మండూకరాజు నెదురనిలిచెను. ఈప్రకారము యథేచ్ఛను బ్రతిదినమును వలసినన్నిటిని దిగమ్రింగుచు, తొలుత సన్నగాఁడైను బిదప బలవంతుఁడై తదనంతరము మంత్రులనుగా దినక్రమమున జలపాదావశేషంబుగా హ్రదంబు నిర్మండూకంబుగావించి, కట్టకడపట నాకప్పలఱేనిని సహితము కూయిడం బట్టుకొని మేని మాంసం బాప్యాయనంబుగ మెక్కి, యిప్పటికి నావ్రతసమాప్తం బయ్యెఁగాకయని సంతోషించుచు, ఆకొలను వెడలి యొండొకచోటికిం జనియెను.

నేనును మందవిషుని చందంబుననే యవమానంబున కోర్చుకొని, ప్రతిపక్షకార్యవిఘాతంబొనరించి స్వకార్యముద్ధరించితిని. భగ్గుమండు దవానలంబు వృక్షాగ్రంబులం గాల్చి విడుచుంగాని, వాని నిర్మూలము గావింపఁజాలదు; శైత్యశీలమయ్యును నదీజలంబు తటస్థిత వసుమతీజలంబుల మూలంబులతోడం బెల్లగించును. కాఁబట్టి మంచి మాటలతో సాధింపవచ్చుపనిని, పరాక్రమశతంబుచేనైన సాధింపరాదు. అయినను హిరణ్యగర్భుఁడు సంధికిం దగినవాఁడనియె నామతము. అని చెప్పి మేఘవర్ణుండు మిన్నకుండెను.

అంత మంత్రిదూరదర్శి చిత్రవర్ణునివంకం దిరిగి యిట్లనియె. "దేవా! సర్వవిధంబుల నిప్పుడు హిరణ్యగర్భునితో సంధిచేసికొని యాతని రాజ్యంబున నాతనినె యథాపూర్వముగా నిలుపుట శ్రేయస్కరము. మొన్న నీనడుమం గర్పూర ద్వీపమునుండి యొకబకంబు సింహళద్వీపాధినాథుండగు మహాబలునికడకుం బంపఁబడియె నని చారులవలన నేటియుదయమున నే విన్నాఁడను విచారించిచూడ హిరణ్యగర్భుం డచ్చటకు దూతనంపుట, మనతో యుద్ధముచేయు సారసరాజును సహాయంబు వేఁడుటకై యుండును. మనయూహయె నిజమయ్యెనేని, మహాబలుండును బూర్వమొకసారి మనచే నవమానితుండయి యున్నవాఁడె కావున మహాసంతోషముతో హిరణ్యగర్భునకుం దోడుపడుననుటకు సందియము లేదు. వారిరువురుం గలసికొని మనమీఁద దండువెడలుట పొసఁగునేని, ప్రస్తుతస్థితినిబట్టి విచారింప మనము వారిని గెలువఁగలుగుట దుర్ఘటము. కాఁబట్టి హిరణ్యగర్భునితో సంధిచేసికొనుటయె యుత్తమపక్షమని నాకుం దోఁచుచున్నది.

అనిన మందహాస సుందరాననుండయి చిత్రవర్ణుం డిట్లనియె. "హిరణ్యగర్భుం డెప్పుడాలమిచ్చి మనచేం బరాజితుఁడయ్యెనో యప్పు రాజ్యాధికార పూజ్యతం గోలుపోయి మనకు సేవకప్రాయుఁడ

య్యెను. అట్టివానిం బూజించి తెచ్చి, మరల రాజ్యపీఠంబునం బ్రతిష్ఠింపవలసినంత యక్కఱ మన కిప్పుడేమి కనగినది ? అంతకలిగినప్పుడు పోలినట్లు చూచుకొందము. 'ఈనఁగాచి' పోలమును నక్కలకుఁబెట్టినట్లు, బాహుబలాధిక్యంబు పేరిమిని గష్టపడి రణంబునం గెలుచుచున్న రాజ్యంబును ఫలకాలంబున నొరునిపాలు సేయనేల ? ఈవిషయమున నక్రమముగాఁ బూనుకొని మహాబలుండు మనమీఁద ధ్వజమెత్తినను నెత్తనిమ్ము. నాప్రతాపానలంబు వేఁడిమి నాతఁడింకొకసారి బాగుగఁ జవిచూచెడుంగాక !" అనుచుండ నొక శుకంబు రోఁజుచుఁ గొలువుకూటంబు దిక్కునకుం బఱతెంచుచు దూరమునుండి "దేవా ! సింహళద్వీపరాజనేకానీకంబులతోడ న్వెడలివచ్చి మనపట్టణమాక్రమింప నూరిబయల న్విడియుచున్నాఁడు." అని కేక వేసెను. రాజావాక్యమువిని యులికిపడి 'యేమి యేమిటి' యని యాతురతతో నడిగెను. కొలువువారును ససంభ్రములయిరి. అంతఁ జిలుకయు సమీపమునకువచ్చి రాజుదిక్కు మొగముచేసి నమస్కరించి, "దేవా ! సింహళద్వీపరాజగు మహాబలుఁ డాకస్మికముగాఁ గోపకారణమేమియు లేకయె మనమీఁద దండువెడలివచ్చి, తన సేనలన్నగరంబు పఱగడ న్విడియించుచున్నాఁడు. ఆతండు మన రాజధానిస్సమీపించువఱకును, మనవారి కెవ్వరికి నాతనిరాక తెలియదయ్యెను. వారింజూచి యిప్పుడూరికావలివారలు రణసంభ్రమంబునం బరిభ్రమించుచున్నవారు. నేను ఫలంబులుతేర వనంబునకుంజని ఫలంబులు గోయుచు, తొలుదొలుత నొక్కవృక్షాగ్రమునుండి దూరమున మిన్నునుమన్నును నేకముచేయుచు లేచినధూళిం బొగడగాంచితిని ; డోలాందోళితమానసుండనయి దానికారణంబు యోచించుచుండఁ నింతలోఁ గూఁతవేటు దూరమ్మున సైన్యకలకలంబు విననయ్యెను ; పదఁపడి బారులుతీరి మన ప్రోలిదెసం జనుదెంచు వక్షివారంబుల నాలోకించితిని.

తదనంతరము పురోయాయియయి వచ్చిన యొకబకంబువలన మనవీ డాక్రమింపవచ్చిన సారసాక్షుని సైన్యమగుటం దెలిసికొని, దేవర కా సమాచారమును నివేదింప వాయువేదమునం బఱతెంచితిని" అని మరలఁ జెప్పెను.

అప్పుడమ్మయూరరాజు రౌద్రరసమూర్తియై లేచి, కొలువు కలయంజూచి యిట్లనియె—"దూరదర్శీ ! నిన్ననో మొన్ననోకదా మహాబలుండు మనమీఁద దాడివెడలివచ్చి బవరంబునం బరాభవంబు నొంది సేనల నేలపాలుచేసికొని తానుమాత్రము ప్రాణంబులతో నడవులఁబడి నిజదేశముం జొచ్చినవాఁడు! దాని నంతయు నింతలోనే మఱచి తాను నొకమానిసి ననుకొని ప్రబలత్వ దుర్బలత్వంబులు తలంపక తగరువచ్చి కొండను దాఁకినట్లు మరల మనమీఁద నేమొగంబునవచ్చి దండువెడలినాఁడు? చూచితివా యాతని కండకావరము? మన మిప్పుడపోయి యీమత్తుని జన్యంబుచేసి 'ససైన్యంబుగా యమపురి కతిథిం గావింతము. అవార్యశౌర్యధుర్యుండనగు నాముందఱఁ దృణకల్పుఁడగు నీపక్షి యెంతటివాఁడు? ఈతని సైన్యమెంత? మున్ముంద యీవచ్చిన వీరవారంబునెల్ల భైరవంబుల కాహారంబు కావించివచ్చి, పిదప సింహళద్వీపమునకుం గూడ దాడివెడలి యీసారి తప్పక యాతనిరాజధానిం గూఁకటివేళ్ళతోఁ బెల్లగించి పేరులేకుండ నేలమట్టము కావింతము." అనిన సవినయంబుగా మంత్రి యిట్లనియె.

ఇన్నాళ్ళవలెఁగాదు. మొన్నటిపోరునఁ బేరుగలవారు పలువు రంతరించుటంజేసి మనసైన్య మిప్పుడు శూరశూన్యమైయున్నది. తామ్రచూడుండు పోయినతరువాత మనసేనల స్థితిగతుల నెఱిఁగి నడపి కార్యావసరంబున ధైర్యంబును శౌర్యంబును బాహువీర్యంబును మెఱయించి దళవాయితనంబు పూననర్హుండగు నూహాపోహావిచక్షణుఁ డొక్కఁడును నాకంటికిం గనఁబడకున్నాఁడు. అందుచే మన సైనిక

నికరంబులు బహునాయకత్వంబు గలిగియున్నవి. ఎల్లకాలంబును సాహసంబు సాగిరాదు. శత్రువొకప్పుడు లోఁబడినవాఁడె కదాయని తలంపంబనిలేదు; శిఖిశిఖాతప్తంబగు జలంబె పొంగిపడి యాయగ్నిం జల్లార్చుచుండుట లోకధర్మము. శకటగతచక్రంబు తెఱంగునఁ గాలగతులం గ్రిందుమీఁదును మీఁదుక్రిందును నగుచుండును. కరనిహతకందుకంబునకుంబోలె భూమిపయిం బడిన దేహధారుల కందఱకును బడుచుండుటయు లేచుచుండుటయు నైసర్గికము. నేనింతదూరము చెప్పుట నాప్రాణములు వంచించికాదు. శరదంబుంబోలె ఘనగర్జితము చేయుటవలనం గార్యమెప్పుడును గానేరదు: మహాత్ములు సావధానముగా బాధకసాధకమ్ముల మంత్రిముఖంబునఁ జక్కఁగా నాలోచించి, యర్థానర్థంబుల నూహించి, మఱి కార్యనిశ్చయమ్ము చేయుదురు. రాజు తానెంత బలవంతుఁడయినను, పలువురు రాజులతో వివాదము పెట్టుకోరాదు; పెట్టుకొనెనేని, నిశ్చయముగా దురంతము నొందును. సర్ప మెంతబలవంతమయ్యును, చలిచీమల చేతంజిక్కి యుక్కురుచుండ మనము చూచుచుండలేదా? నిరర్థక విరోధంబు సమర్థింపంజూడక దేవరయిప్పుడు నన్ననుగ్రహించి విగ్రహంబు మానవలయును. ఎవఁడు కార్యాకార్యవిచారమును మాని, క్రోధము నేప్రధానము చేసికొని యొకపనికిఁ బూనుకొనునో వాఁడు మొదలవిచారింపక నకులమును జంపుకొని పిదప విషాదమునొందిన బ్రాహ్మణునివలెనే కడపటఁ బశ్చాత్తప్తుఁడగును. దేవర కాకాథ చెప్పెద నవధరింపుఁడు.

గౌడదేశమునందలి యొక యగ్రహారమున దేవశర్మయనుపేరుగల వేదజడుఁడగు విప్రుఁడొకఁడు గలఁడు. అతనికి గొంతకాలము సంతానములేని కొదువ యొక్కటియే కాని వేఱుకొదవలేక యుండెను. అతని భార్యయగు యాజ్ఞసేని సంతానము లేనిదయి, పుత్రులం గని పెంచు తనయీడుచేడియలంగని ముచ్చటపడుచు, బిడ్డలనిమిత్త

ము యోగులని వేషములు వేసికొనువారినెల్లఁ గాళ్ళుకడుపులు బట్టుకొని యాశ్రయించి వారిచే వేళ్ళు వెల్లంకులు గట్టించుకొనుచు, ఱా యుగన్న ఱాతికి గుడికన్న గుడికి మ్రొక్కుచు, ఎవ్వరేతీర్థము పేరుచెప్పిన నచ్చటికిబోయి మునిఁగివచ్చుచు, లోకములోలేని నోములు వ్రతములు పట్టుచుండును. ఇట్లు కొంతకాలము గడచినపిమ్మట, నాయింతి యీశ్వరానుగ్రహమువలన గర్భవతియై యొక్కపుత్రకుం గనియెను. లేక లేక కలిగిన సంతానమగుటంజేసి, తల్లిదండ్రులా చిన్నవానిని ఱెమ్మమీఁది కాలు నేలఁబెట్టనీక ప్రాణములకంటె నెక్కువగా గారాబమునఁ బెంచుకొనుచుండిరి. ఒక్కనాఁ డాబిడ్డను బాలిచ్చి నిదురవుచ్చి, యుయ్యలలోఁ బరుండఁబెట్టి, మగనిని గావలియుంచి యాజ్ఞసేని పొరుగువీథినున్న తన పుట్టినింటికిఁ జూడఁబోయెను. నాఁడు పర్వదినమగుటంజేసి రాజుదగ్గఱనుండి పార్వణశ్రాద్ధదాన మిచ్చుటకొఱకయి, యాబ్రాహ్మణుని కాహ్వానము వచ్చెను. సహజదరిద్రుఁడయిన యాశుద్ధశ్రోత్రియుఁ డప్పు డిట్లు చింతించెను. "రాకరాక నేఁటికాలమునకు భూపతికి నాయం దనుగ్రహము వచ్చి, సాహిత్యపరులనేకులుండ వారింగాదని నాకే దానమియ్యఁదలఁచి వర్తమానమంపెను. నన్ను భాగ్యవంతునిఁ జేయవలెనను తలంపుతో నేలిక పిలువనంపినపుడే, నాపాలిటి యభాగ్యదేవత సమయమునకీయసందర్భము తెచ్చిపెట్టినది. ఇకఁ బుట్టినింటనుండి నాభార్యవచ్చు టెప్పుడు? నేఁబోయి దానము పట్టు టెప్పుడు? రాకున్న నేమి పోవుదునన్న నిందాఁక గంటికి ఱెప్పవలెనుండి కాపాడుకొనుచున్న పిల్లవా[illegible] గాపుండువారు లేరు; పోక మానెదనన్న భూపాలుఁ [illegible] నన్యుల కిచ్చివేయును. నాకొక్కయుపాయము కనుపట్టుచు[illegible]. బహుదినములనుండి కన్నబిడ్డవలెఁ బెంచుచున్న నకులమున్నదిగ[illegible]? ఈపెంపుడుముంగిని నా ముద్దుపట్టికి రక్షకముంచి, కదలిపోయి దానమును స్వీకరించి యింట

నున్నట్టి పరుగెత్తుకొనివచ్చెదను.” అని నిశ్చయించి, ముంగిసను సంకేతముగాఁజెప్పి యాయర్భకునకుఁ గావలిపెట్టి, రాజమందిరమునకుం బోయెను. దానమునిమిత్తమేగిన రెండుగడియలును బ్రాహ్మణునికి శరీరమొక్కటియె రాజమందిరమున నుండెను గాని చిత్తమంతయు నింటిమీఁదను గొమారునిమీఁదనె యుండెను. ఇంతలో నొకకృష్ణసర్పము మిద్దెమీఁదినుండి యుయ్యాలచేరులగుండ బాలుఁడు నిద్రపోవుచున్న పాన్పుమీఁదికిఁ బ్రాఁకి వచ్చుచుండెను. దానిని ముంగిస చూచి యొక్క యెగురెగిరి మెడపట్టుకొని, కొఱికి ముక్కముక్కలు చేసి క్రిందఁబడవైచెను. అంత నా బ్రాహ్మణుఁడును రాచనగరం గాసువీసములు గ్రహించి, కొడుకుమీఁది ప్రేమ తన్నుఁ ద్వరపెట్ట నేలమీఁదఁ మడిమలు మోపక డోలాయమాన మానసుండయి మహావేగముతో వచ్చుచుండెను. బభ్రువునం దనస్వామి యడుగులచప్పుడువిని పాము నెత్తురంటికొన్న నోటితో మార్గముపొడుగున రక్తబిందువులు జాఱ వీధిగుమ్మముదగ్గఱ కెదురేగి, సంతోషముతో నాబాపనికాళ్ళవ్రేళ్ళంబడి పెనఁగఁజొచ్చెను. రక్తవిలిప్తముఖంబగు నకులంబును జూచి గుండెలు తటతటఁ గొట్టుకొన, భీతిపరీత చేతస్కుఁడయి యాపాఱుఁడు తనకొమారునినె యానకులంబు చంపివచ్చెనని యెంచుకొని, పెంచిన విశ్వాసమయిన లేక నాముద్దుపట్టి నెత్తురుఁగందు నెట్లు గఱచితివని దురహంకారంబునఁ జేరువనున్న దుడ్డుకఱ్ఱను హస్తమున నంకించి నకులమును మోఁదెను. ఆమోఁదు శిరంబునందగుల గ్రుడ్లు వెడలఁబెట్టి, నేలంబడి విలవిలఁ దన్నుకొనుచు నొక్క పెద్దయఱపఱచి నకులము ప్రాణము విడిచెను. అట్లాముంగియసుఱుగొని యాభూసురుఁడు నందనునికయి ప్రలాపించుచు లోనికిఁజని తలిమంబునఁ జెక్కుఁ చెమర్పకుండ నిదురించుచున్న బాలకునిగని, ప్రమోదమానమానసుండయి, పదఁపడి డోలాసమీపంబున ఖండఖండములయి పడి

యున్న నల్లత్రాఁచునుజూచి చోద్యపడి, కలరూపు తెలిసికొని శోకోద్రేకమున నురమ్మును శిరమ్మును హస్తతలమ్ముల మోదుకొనుచు నెందు నెవ్వనికిఁ గలుగని కలుషము తనకొదవెంగాయని పెద్దతడవు రోదనముచేయఁ దొడఁగెను. కాఁబట్టి యేకార్యమును సావకాశముగా విమర్శింపక త్వరపడి చేయరాదు.

అని దూరదర్శి చెప్పినవిని యించుక యనుమానించి, శిఖండిప్రకాండుం డిట్లనియె. ‘మంత్రివరా! నీవిప్పుడు చెప్పినదంతయు నాదరణీయముగానే కానవచ్చుచున్నది. కాని శత్రువొక్కఁడు మనపట్టణముమీఁద దండువెడలివచ్చి దాని నాక్రమింప నుపక్రమించుచుండఁగా, దీర్ఘాలోచనచేసి కార్యనిశ్చయంబు చేయవలయునని జాగుచేయుచుండుట పాడిగాఁ గనుపట్టదు; మనయాలోచన కుదురునప్పటికి, పురము దొద్దపోవచ్చును. కాఁబట్టి ముందుగా నేరీతినయిన నాతనిం బాఱఁదోలు సాధనము చూచుట ముఖ్యకర్తవ్యము. ఇప్పుడు వచ్చిన యాపదను దొలఁగించుకొన్న తరువాత హిరణ్యగర్భునిసంగతి చూచుకొందము. నాకుంజూడ వీరవారంబుంగూరుచుకొనిపోయి వైరిందారసించి పౌరుషంబు నెఱపుటకన్న వైరివారణంబునకుం దగిన యుపాయం బన్యంబున్నట్టు కనుపట్టదు. అయినను నీబుద్ధిప్రచారంబునకు గోచరమయిన దేమయినంగలిగినఁ దెలుపుము. ఆలోచించి సర్వసమ్మతమయిన పక్షము నవలంబింతము.’ అనిన దాక్షాయ్యనాయకుండిట్లనియె.

“మనము హిరణ్యగర్భునితోడం బోరిగెలుపుకొన్నవారమయ్యును, మనగె[illegible]పొక గెలుపని సంతోషింపరాదు. ఏలయనిన—మనపాలంగల యోధవారంబులోఁ బేరుగలవారు పెక్కండ్రాలముచేసి స్వర్గప్రాప్తులయిరి; ఉన్నవారిలోను బలువురు కాయంబులనిండ గాయంబులు గలవారయి పోరికిం బనికిరానివారయిరి. ఇట్టి యశక్తులను వెంటఁబెట్టుకొనిపోయి, మేమే శూరులమని సాహసంబున వైరిం

దలపడుదుమేని మనవారు శరీరంబుల కాసపడక యోపినంతవట్టు పోరాడినను దుదను బరాభవంబు నిశ్చయము. ఈమహాబలుండిప్పుడు మనమీఁద దాడి వెడలుట, హిరణ్యగర్భుని మంత్రియైన సర్వజ్ఞుని ప్రేరణముచేతంగాని స్వబుద్ధిచేతంగాదు; తనతోఁటి విరోధంబు సాధించుకొనవలయునను నుద్దేశంబును దానికింగొంత తోడుపడి యుండవచ్చును. అయినను దనమిత్రమనోరథం బీడేఱునేని, ఈతండు సంతుష్టుండయి తనపురికి మరలఁగలవాఁడగుటకు సందియములేదు. మనమిప్పుడు హిరణ్యగర్భుని సమాధానపఱుచుకొను యత్నంబు చేయుటయె ప్రధానానుష్ఠేయమయిన కార్యము. కాఁబట్టి మున్ముంద యాహంసస్వామిపాలికి మనదూత యరుగవలయును; అట్లరుగుదూత కార్యసంఘట్టనం బొనర్చుకొని మరల మనలం జేరుటకు లోపలనె యీమహాబలుని దళములవలన నొకటిపుట్టకుండ, ఈక్షణంబ సారసరాజునొద్ద కొకరాయబారినంపుదము. ఇట్లుచేసిన సకలము ననుకూలంబుగా నడుచును.” అనిన రాజునౌనని యీకొనియెను. అప్పుడె రాజానుమతంబున మంత్రియరుణముఖునిరప్పించి, మహాబలునితోడం బలుకవలయు పలుకులనెల్లం దేటపడగఱపి, కార్యంబు పొత్తుపఱుచుకొని రమ్మనిపంచిన, నాతండును వినయవేషంబునంజని నగరంబు పఱగడ నొక్కవనంబుననున్న స్కంధావారంబుం దఱిసి, సేనారక్షులకుం దనవచ్చిన కార్యంబుచెప్పి, యెల్లసైనికులును మూఁకలుగట్టి తన్నుఁ జూచుచుండఁ దన్మధ్యంబున నొక్కచోఁ జందనతరు సమీపంబున లతాగృహంబున వసియించియున్న మహాబలునికి ద్వారపాలకుల వెంబడింబోయి సందర్శించి, నమస్కరించి యాతని యాజ్ఞానుసారముగా సమీపంబునఁ గూరుచుండి చేతులు జోడించి యిట్లనియె.

“దేవా! జంబూద్వీపాధినాథులగు చిత్రవర్ణమహారాజులవారు తాముగ దేవరవారితోడ నాడుమన్నమాటల విన్నవించెద; అవధాన

ముతోఁ జిత్తగింపుఁడు. ఇరుగుపొరుగుల దేశముల కేలికలమయిన మనము మనలోనిట్లు దుర్మాత్సరంబువాటించి మానుషధర్మమును మఱచి లోకులు మనలందఱలయెత్తిచూడ జగడము లాడుచుండుట యుచితముగాదు. మన మైకమత్యంబు పేర్మిని సోదరభావంబు గూరి యుండుమేని. లోకము ముల్లొక్కటనెత్తివచ్చినను గలన మ్మనలఁ దేఱి చూడగలవే? పూర్వమే వేళావిశేషముననో మన మనసులలోఁ గ్రోధాగ్ని పొడచూపి, మెల్లమెల్లఁగా రాఁజి ప్రజ్వరిల్లి యుద్ధరూపమునం బయల్వెడలి యుభయపక్షములవారిం గొందఱదహించి యప్పటికాఱినది; ఆఱిపోయినదాని స్మరల మండఁజేయుచు మనమన సీమలఁ గోపంబును గాపురంబుండనిచ్చుట యుభయులకును క్షేమకరము గాదు. ఇఁకముందు మనమన్యోన్య స్నేహము నవలంబించి మీమాట మేమును మామాట మీరును జెల్లించుచుఁ గూడిమనుట మాయభిమతము. కర్పూరద్వీపాధీశ్వరుండగు హిరణ్యగర్భుఁడు మన కిరువురకుఁ బ్రాణమిత్రుఁడుగా నుండదగినవాఁడు. ఆతని రాజ్యం బాతనికిచ్చితిమని తెలిపి, మాతోడ సఖ్యంబునెఱప నాతని నడుగనేఁడె దూతను బంపుచున్నారము.”

అనిచెప్పి యూరకున్న, మహాబలుండును గొంతవడి చింతించి, తన బలంబులు మార్గాయాసంబునం బడలియుంటం జేసియుఁ దన వచ్చినకార్యం బనుకూలముగా ముగియుచిహ్నములు కానఁబడుచుంటం జేసియు సంధిచేసికొనుటయే యప్పటికుచితమని నిశ్చయించి, పూర్వవైరంబుమాని సంధికియ్యకొనియెను. అప్పుడు మహాబల చిత్రవర్ణులకుఁ గపాలసంధి యయ్యెను.

తరువాతఁ జిత్రవర్ణుండు తనమంత్రితో నాలోచించి, యుచితగతిని హిరణ్యగర్భునిపేర నొకలేఖవ్రాసి, తల్లేఖంగొనిపోయి హంసస్వామితో యుక్తక్రమంబున సంభాషించి కార్యంబు పొందుపఱుచు

కొనినీ వరుణముఖుండె తగినవాఁడని యెంచి, ఆతనినె పయనంబు చేసి కర్పూరద్వీపంబునకుఁ బంపి యాతనిపునరాగమనంబున కెదురుచూచుచు దినము లెన్నుచుండెను. ఆతండును, గతిపయ ప్రయాణంబులఁ గర్పూరపుదీవిం జేరి, రాజధానిం బ్రవేశించి, ముందుగా మంత్రిసందర్శనంబుచేసి నిజాగమనకారణంబు తెలిపి, యాతండు తన్నుఁ వెంటఁబెట్టుకొనిపోవ హిరణ్యగర్భుని రహస్యావాసంబుంజొచ్చి యచ్చట నాప్తవర్గముతో నిష్టకథాప్రసంగంబులఁ గాలక్షేపంబు చేయుచున్న హంసాధ్యక్షుని వీక్షించి, నమస్కారపూర్వకంబుగాఁ దన్నెఱిఁగించుకొని, మితహితోక్తుల నిట్లనియె. “జంబూద్వీపాధినాథుండు చిత్రవర్ణుండు దేవరసుగుణసంపదను బలువురు ప్రశంసింపఁ బూర్ణమనంబుతో నాకర్ణించి, దేవరతోఁడి మైత్రినపేక్షించి నన్నిటకుం బుత్తెంచెను. నేఁడుమొదలుకొని యథాపూర్వకముగా దేవరవారు కర్పూర ద్వీప రాజ్యాధికారంబు మరల వహించి లోకోత్తరముగాఁ బ్రజాపాలనంబు గావించుచు మయూరస్వామితోఁడి సౌహార్దసౌఖ్యం బనుభవింప నర్హులు.” అని లేఖం జేతికిచ్చెను. దానింబుచ్చుకొని చదువుకొని, హిరణ్యగర్భుండు మంత్రితో నాలోచించి తగినప్రత్యుత్తరంబువ్రాసి ధవళాంగునిచేతనిచ్చి, ‘నీవీ వరుణముఖునితోడం జంబూద్వీపంబునకరిగి చిత్రవర్ణుని సందర్శించి యర్హసంభాషణంబుల నాతని నలరించి యీజాబిచ్చిరమ్మ’ని యానతియొసఁగి, వరుణముఖుని నర్హసత్కారంబుల గారవించి చెప్పవలయు పలుకులెల్లంజెప్పి, వీడుకొలిపెను.

అంత ధవళాంగుండును వరుణముఖుండును బయలువెడలి, సరససంభాషణంబుల మార్గాయాసంబు వీసంబును గానరాకుండ నడచి, కతిపయదినంబులకు జంబూద్వీపంబుచేరి చిత్రవర్ణుండు నిండుకొలువుండియుండ నాతనిపాదసందర్శనంబు చేసికొని, సందేశంబు సమస్తంబు నునివేదించి, కృతకృత్యులయిరి. మహాబలుండును మిత్రకార్యంబు సాధించుకొని చిత్రవర్ణుని మన్ననఁ బడసి పరమానందభరితుడయి సైన్యసమేతంబుగా నిజదేశంబునకుం జనియెను. నాఁడు మొదలుకొని మహాజలచిత్రవర్ణ హిరణ్యగర్భు లన్యోన్యమైత్రిం బొదలుచు, పరస్పర క్షేమలాభంబులఁ బత్రికాముఖంబులం దెలిపి తెలిసికొనుచు, చిరకాలము సుఖముగా రాజ్యపాలనంబు గావించిరి.

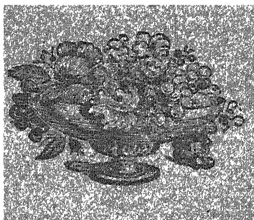
అని విష్ణుశర్మ సంధితంత్రమును ససాకల్యముగా వచియించి, మీరును సర్వసర్వంసహాపతులతోను సంధికావించుకొని, మైకమత్యంబు పెంపున సకలసౌఖ్యంబుల ననుభవింపుడనిన, రాజపుత్రు లెంతయు సంతసించి ‘దేవరమూలమున నజ్ఞానాంధకారంబునుండి వెలువడి జ్ఞానభాను నందర్శింపఁగంటిమ’ని విష్ణుశర్మను నుతియించిరి. అంత నవయులయిన నృపతనయులఁ దనవెంటఁ దోడ్కొనిపోయి, సుదర్శనున కర్పించి, విష్ణుశర్మ యాతనిచే సకల సమ్మానంబులం బొంది యొక యగ్రహారము బహుమానంబు వడసెను.

సంధితంత్రము, సంపూర్ణము.

శ్రీ రాజన్ ముద్రాక్షరశాల—రాజమంద్రి.

15177
48240

15177
48240

END OF
TITLE